

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 48.

Torsdagen den 2 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 24 nästlidne april förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *G. W. Roos* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m.;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter förre stationskarlsförmannen Per Perssons hustru Johanna Christina Persson, född Falkengren, från Malmö; och

angående ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet de på kammarens bord hvilande motionerna, nämligen:

herr *J. Widéns* motion, n:o 270;

herr *E. Råfs* motion, n:o 271;

herr *E. L. Camitz'* motion, n:o 272; och

herr *J. E. Bisérts m. fl.* motion, n:o 273.

§ 4.

Efter föredragning af herr *P. Svenssons* i Bondön vid kammarens nästföregående sammanträde framställda och då bordlagda

anhållan att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa spörsmål blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter lagutskottets utlåtanden n:is 47 och 48 samt Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29.

§ 6.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Albert Petersson, hvilken yttrade: Herr talman, mina herrar! Ledamoten af denna kammare, herr Lindhagen, har med kammarens begifvande till mig riktat två spörsmål. Det första så lydande: »Har herr statsrådet behjärtat, att frågan om upphäfvandet af lagens kvarstående stadgande om mannens målsmanskap är en viktig angelägenhet, som kräfver ett snart afgörande?»

Härå får jag svara, att hvarje lagstiftningsärende, däri Riksdagen begärt utredning och förslag, för mig framstår såsom en viktig angelägenhet, som kräfver afgörande, så snart det med hänsyn till förhandenvarande förhållanden är möjligt.

Interpellantens fråga är, såsom han själf angifvit, föranledd däraf, att jag vid besvarandet af en föregående interpellation, för att i någon mån belysa omfattningen af det arbetsmaterial, som för närvarande hvilar i lagbyrån, uppräknade åtskilliga lagärenden utan att bland dessa omnämna äfven det nu ifrågavarande; och häråf tager han sig anledning att befara, att frågan undanskjutits till en obestämd framtid. Jag tror ej, att en sådan slutsats med fog kan dragas af mina ord. Jag angaf uttryckligen, att förteckningen å hvilande lagärenden icke var fullständig; och något som helst uttalande angående den ordning, hvari dessa skulle upptagas till behandling, gjorde jag icke.

Det kan nämligen icke vara annorlunda, än att valet af det ämne, som vid en viss tidpunkt skall upptagas till behandling, måste blifva beroende af många andra omständigheter än den tidsföljd, hvari ärendet inkommit. Så till exempel måste man till en Riksdag, som såsom nästa års är den sista i en treårsperiod, söka få fram sådana grundlagsfrågor, som kräfva afgörande. Jag erinrar i detta hänseende om frågan om regeringsrätten, hvilken fråga antagligen måste till stor del bearbetas i lagbyrån. Då vidare under nästa år sammanträder kyrkomöte, böra särskildt uppmärksammas sådana lagförslag, som äro af kyrkolagsnatur eller eljest böra till kyrkomötet hänskjutas. Och fränsedt dylika särskilda förhållanden, måste hänsyn tagas till ämnets omfattning

och möjligheten att däri åstadkomma ett förslag inom sådan tid, att andra nödiga ärenden ej därigenom skjutas åsido.

Interpellanten har vidare sport:

»Om det redan nästa riksdag kan emotses ett lagförslag, som med borttagandet af mannens målsmanskap uttryckligen tillerkänner gift kvinna myndighet likaväl som den ogifta?»

Med anledning af denna fråga tillåter jag mig erinra, att den i ämnet aflåtna riksdagsskrifvelsen innehåller hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, i hvad mån gällande lagstiftning om hustrus rättsliga ställning kan för jämkning eller förtydligande böra omarbetas, i syfte, att, utan väsentlig rubbning af de grunder, hvarpå denna lagstiftning hvilar, hustrus rättsställning måtte blifva mera klart och följdriktigt bestämd än för närvarande, samt hennes myndighet, i den mån den ej anses böra af mannens målsmanskap begränsas, klart och tydligt i lagen varda uttryckt, hvarjämte Riksdagen begärt framläggande af förslag till de lagbestämmelser i ämnet, hvartill förhållandena kunde föranleda.

I motiveringen till denna hemställan har Riksdagen anfört flera exempel, hvilka enligt Riksdagens mening ådagalägga, att lagstiftningen på förevarande område lider af brister, som det vore önskvärdt att få afhjälpta. Om härtill lägges, att dessa ämnen falla inom ett område af civillagstiftningen, som visat sig vara det allra svåraste, torde det utan öfverdrift kunna sägas, att den begärda utredningen kommer att blifva vidtomfattande och kräfva stor varsamhet.

Nu anser visserligen interpellanten, att saken jämförelsevis lätt kan ordnas genom några till omfattningen ganska obetydliga lagändringar, till hvilka interpellanten såsom motionär vid 1903 års riksdag afgifvit förslag. Om riktigheten af denna uppfattning vågar jag för närvarande icke uttala mig. Det synes mig emellertid icke uteslutet, att utredningen af frågan kan gifva det resultat, att vida mera genomgripande ändringar i gällande lag, än dem interpellanten tänkt sig, måste göras, om syftemålet med omarbetningen skall ernås.

Med afseende å hvad jag sålunda anfört och under hänvisning till hvad jag vid ett föregående tillfälle yttrat beträffande otillräckligheten af de arbetskrafter, hvaröfver lagbyrån förfogar, vågar jag icke ställa i utsikt, att nästa års Riksdag skall kunna få lagförslag i ämnet sig förelagdt. Ännu mindre kan jag, innan utredningen i ämnet kommit till stånd, yttra mig om innehållet i ett blifvande förslag.

Härefter anförde

Herr Lindhagen: Herr talman, mina herrar! Jag får till en början uttala min tacksamhet till herr justitieministern för att han välvilligt har besvarat mitt spörsmål. Men jag måste

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

uppriktigt tillstå, att denna tacksamhet skulle kommit djupare ur hjärtat, ifall herr justitieministern ock i sitt svar hade, såsom jag hoppades, tillkännagifvit någon personlig ställning till ifrågasvarande spørsmål. Det är ju klart, att frågan, hur snart och på hvilket sätt en dylik sak blir framlagd, ganska mycket beror på hvilken ställning den man intar till saken, som skall framlägga densamma. Vi ha vid besvarandet af andra interpellationer funnit, att där den väckta frågan särskildt legat vederbörande minister om hjärtat, har han både uttalat detta och sagt, att han skulle göra allt hvad på honom ankomme för att frågan måtte så snart som möjligt komma fram. Jag tror icke, att jag missar mig, om jag af det svar, herr justitieministern lämnade, måste draga den slutsatsen eller åtminstone hysa den farhågan, att herr justitieministern icke anser, att denna sak är en så brådskande angelägenhet, som det föresväfvat mig.

Jag vill då till en början upplysa om, att det icke var uppräknningen af femton olika ärenden, hvilka närmast förelågo inom justitiedepartementet till afgörande, som utgjorde verkliga anledningen till detta mitt spørsmål. Det var en förevändning, hvarför jag framställde min fråga just nu, men jag kan nämna, att detta spørsmål är hos mig redan från början af riksdagen upprepade gånger bestäldt af dem saken vederbör, och jag har skjutit upp saken i det längsta, därför att jag trott, att den på något annat sätt skulle komma fram. I annat fall hade jag icke upptagit kammarens dyrbara tid med denna sak.

Nu framhöll herr justitieministern, att man icke kan upptaga en fråga annat än i den mån det af förhållandena göres möjligt att upptaga densamma, och han framhöll särskildt, att man i första hand måste upptaga de grundlagsfrågor, som föreligga. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att just denna fråga om mannens målsmansskap kan sägas vara, om ej formellt af grundlags-, så dock af konstitutiv natur. Jag vill då först och främst erinra om den politiska rösträtten för gift kvinna. Det är visserligen klart, att mannens målsmanskap icke utgör något hinder för att gifva sådan kvinna politisk rösträtt. Så har ju skett i Finland, där gift kvinna fått politisk rösträtt, oaktadt mannens målsmanskap kvarstår. Men man finner, att öfverallt, där man söker lägga hinder i vägen för kvinnans politiska rösträtt, föreställer man sig gärna och åberopar och framhåller för den i saken obekante, att det nog ligger något däri, att man icke kan gifva gift kvinna rösträtt, förrän mannens målsmanskap borttagits. Redan detta är ju ett bevis för att saken dock har stor aktuell betydelse.

För öfrigt rör frågan öfver hufvud taget den gifta kvinnans möjlighet att uppträda i samhällslifvet, ty det måste för henne själf vara en förnärmelse, lindrigast sagdt, att detta omyndighetsmärke skall hvila öfver henne, äfven om hon i själfva verket

är myndig, och det måste vara ett hinder för henne, att öfver-
allt detta målsmanskap åberopas som en anledning att betvifla
hennes myndighet för att deltaga i samhällslifvet. Kvinnornas
inmarsch i samhället för att deltaga i de sociala frågornas af-
göranden kräfver som en naturlig följd och förutsättning, att
mannens målsmanskap genast aflyftes.

Men man finner allt mer och mer, att detta spörsmål liksom
så mycket annat nog ej kommer till sin rätt, förrän kvinnorna
själfva fått politisk rösträtt. Den formella synpunkt, herr justitie-
ministern anlade på saken, innefattar, tror jag, ett ytterligare be-
vis för nödvändigheten af att kvinnans politiska rösträtt icke
framskjutes till en aflägsen framtid, utan att dess lösning måste
ske samtidigt med männens rösträttsfråga.

§ 7.

Föredrogs och godkändes andra särskilda utskottets memorial
n:o 2, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

§ 8.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o
28, i anledning af återremiss å utskottets utlåtande (n:o 6) an-
gående utarbetande af ordningsstadga för rikets landsbygds-
kommuner, föredrogs häruppå.

Kammaren biföll utskottets hemställan; och skulle berörda
beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 9.

Till afgörande förelåg vidare konstitutionsutskottets utlåtande
n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 35, 86 och 105
regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen. *Angående be-
handlingen af
ministeriella
ärenden.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna
hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition,
däruti Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig
ordning framlagt förslag till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12,
28, 32, 33, 35, 86 och 105 regeringensformen samt § 38 mom. 2
riksdagsordningen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte såsom hvilande till
vidare grundlagsenlig behandling antaga Kungl. Maj:ts förslag
till ändrad lydelse af §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, 33, 35, 86 och 105
regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

Sedan herr talmannen tillkännagifvit, att de i utlåtandet
föreslagna grundlagsstadgandena komme att paragrafvis före-

Angående be- dragas, blefvo till en körjan §§ 7, 9, 11, 12, 28, 32, och 33
handlingen af regeringsformen af kammaren godkända.
ministeriella
ärenden.

(Forts.)

För § 35 regeringsformen hade föreslagits följande lydelse:
Statsrådets ledamöter — — — — ministrar, sändebud
och konsulter hos främmande makter, samt de ämbets- och tjänste-
män, som innehafva befattningar å stat i utrikesdepartementet
och vid beskickningarna, hafva förtroendesysslor — — — — där-
till skal äga.

I fråga om denna paragraf hade reservationer afgifvits af:
herr S. Clason, som ansett orden å stat böra utgå ur den
föreslagna nya lydelsen af paragrafen; och
herr von Schéele, som instämt med herr Clason.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af:

Herr von Schéele, som yttrade: Herr talman! Jag ber
att få fästa kammarens uppmärksamhet på den reservation, som
med hänsyn till denna paragraf gjorts af herr Clason, och hvari
jag instämt. Vi ha ansett, »att orden »å stat» böra utgå ur den
i § 35 regeringsformen föreslagna nya lydelsen — »de ämbets-
och tjänstemän, som innehafva befattningar å stat i utrikesdeparte-
mentet och vid beskickningarna» — enär eljest den i § 36 rege-
ringsformen stadgade principen om tjänstemäns oafsättlighet, utan
medelst rannsaking och dom, kan komma att anses tillämplig
på vissa tjänstemän i utrikesdepartementet och vid beskickning-
arna, hvilket ej vore önskligt eller nyttigt.»

Den af oss åberopade paragrafen lyder så:

»De som bekläda domareämbeten, så högre som lägre, samt
alla andra ämbets- och tjänstemän, än de i föregående § nämnda,
kunna icke, utan medelst rannsaking och dom, ifrån sina inne-
hafvande sysslor af Konungen afsättas, ej heller, utan efter egna
ansökningar, till andra tjänster befordras eller flyttas.»

Nu frågar mången sig, huruvida de ändringar, som blifvit af
Kungl. Maj:t ifrågasatta, verkligen öfver hufvud äro, såsom orden
lyda i riksdagsordningens § 38, mom. 1, högst nödiga och nyt-
tiga. Har man emellertid, såsom händelsen är med mig likasom
med de flesta af utskottets andra medlemmar, låtit sina betänk-
ligheter rörande detta ändringsförslag för öfrigt fara, kan det
förefalla egendomligt att göra gensaga däremot på en enda punkt
af så skenbart ringa betydelse. Det synes mig likväl icke vara
ett tillräckligt skäl, enär jag uppfattar förslaget såsom en in-
skränkning i Konungens rätt i afseende på några — låt vara ett
fåtal — tjänstemän i utrikesdepartementet och vid beskickningarna
att entlediga dem, när helst han pröfvar rikets tjänst det fordra.
Detta kan icke med fog kännetecknas såsom betydelselöst, gällde
det än blott en enda. Äfven om den föreslagna förändringen
skulle hafva något formellt företräde, borde väl denna verkliga

olägenhet få anses tillräcklig för att uppväga, om icke öfverväga, *Angående be-
handlingen af
ministeriella
ärenden.*
fördelen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till herr Clasons reservation.

(Forts.)

Herr af Callerholm: Den föregående ärade talaren ifrågasatte, att här möjligen kunde ligga någon fara i att antaga en grundlagsändring sådan som den föreslagna. Skillnaden mellan reservanternas förslag och utskottets hemställan är i sin enkelhet den, att utskottet hemställer, att, liksom det skulle ankomma på utrikesministern att få antaga diplomatiska attachéer, det äfven skulle stå i ministerns fria skön att entlediga dessa. Reservanternas yrkande däremot innebär, att utrikesministern får antaga attachéer, men att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att afskeda dem. Jag frågar kammaren, om icke härvidlag utskottets hemställan, som yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition, är en bra mycket mera följdriktig utveckling af förhållandenas natur än den i reservationen. Reservanterna nämna, att den föreslagna lydelsen af paragrafen skulle innebära den olägenheten, att det verkligen blir någon tjänsteman inom utrikesdepartementet, som icke kunde utan dom och rannsaking afskedas liksom de öfriga. Ja, det är sannt, det är verkligen en, som icke beröres af denna skyldighet att vara underkastad afsked utan dom och rannsaking, nämligen den lönlöse tjänstemannen: introduktören för främmande sändebud. Denna tjänsteman har under senare tider aldrig tillsatts på ordinarie stat, utan på förordnande, och sålunda har äfven han varit underkastad att blifva afskedad af Kungl. Maj:t på samma sätt som öfriga förtroendemän.

Då således föreliggande förslag endast innebär den följdriktigheten, att det helas delar skola öfverensstämma med hvarandra, hemställer jag, att kammaren behagade bifalla utskottets utlåtande.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, blef utskottets förslag af kammaren godkänt.

§§ 86 och 105 *regeringsformen* samt § 38 *mom. 2 riksdagsordningen*.

Godkändes.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens här ofvan antecknade beslut.

§ 9.

Föredrogos hvart för sig statsutskottets utlåtanden:

n:o 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för jägmästaren E. M. Janse att för ålderstillägg räkna sig till godo tjänstgöring såsom föreståndare för skogsskolan vid Skogshall;

n:o 94, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Löfvestads församling af vissa områden af förra militiebostället Löfvestads kungsgård n:o 46 i Malmöhus län;

n:o 95, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från $\frac{1}{4}$ mantal Sollida under kronodomänen Stenhammar i Södermanlands län;

n:o 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället 1 mantal Ekeby n:is 2 och 3 i Södermanlands län hörande lägenheter;

n:o 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en under kronosäteriet Boda n:o 1 om ett mantal i Skaraborgs län hörande lägenhet;

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till Jönköpings läns landsting af nyttjanderätten till förra barberarbostället Långanäs n:o 1 i Jönköpings län;

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra militiebostället $\frac{3}{8}$ mantal Lysteryd n:o 1 i Kronobergs län;

n:o 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra länsmansbostället $\frac{3}{8}$ mantal Förlösa n:o 5 i Kalmar län hörande lägenhet; och

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af fem till förra majorsbostället 1 mantal Östbro n:o 1 i Södra Värmlands län hörande ägölotter.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kam-maren.

§ 10.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets utlåtande n:o 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en landshöfdingen i Västerbottens län förut på lön anslagen lägenhet Herrgårdan invid Umeå stad i Västerbottens län, begärdes ordet af

Herr Sjö, som yttrade: Som herrarna finna, har jag reserverat mig i föreliggande fråga utan att angifva något skäl därför. Jag har därför begärt ordet för att yttra mig i denna sak.

Af utskottets hemställen äfvensom af Kungl. Maj:ts proposition framgår, att Umeå stad har uttalat sig för att få köpa den s. k. ängen Herrgårdan för att intagas i stadens område. Denna egendom består af 6 har 26 ar eller närmare 13 tunnland, i det

hufvudsakliga åkerjord. Den har af vederbörande värderats till ett pris af 6,000 kronor eller icke fullt 500 kronor per tunnland, och det har synts mig vara ett ganska lågt värde. När domänstyrelsen yttrade sig i frågan, har äfven den sagt, att det var för lågt, hvarför den hemställde till Kungl. Maj:t, att en expropriation måtte verkställas för utrönande af köpeskillingen för denna egendom. Och nu har Kungl. Maj:t ingifvit detta förslag till Riksdagen.

Det är meningen, att staden skall köpa egendomen till tomtjord, och den är redan intagen i stadsområdet i såväl kommunalt och administrativt som judiciellt, kyrkligt och världsligt hänseende. När så är, synes det mig, att man icke kan låta detta gå i tysthet förbi utan att nämna något om priset, synnerligast när man vet, att expropriationsnämnden gärna grundar sin taxering på den värdering, som redan försiggått.

Jag har talat med kamrater här, från städer, och jag har hört en af dem säga, att i den stad, han tillhör — i mellersta Sverige — är sådan jord värd 9,000 kronor per tunnland. En annan kamrat från stationssamhälle uppgifver priset på sådan jord, där han är boende, till omkring 6,000 kronor. Men om man endast åsatte 4,000 kronor, så blir det omkring 50,000 kronor i stället för 6,000 — ett pris, som måhända vore närmaste värdet för den jord, hvarom här är i fråga att sälja.

Jag har icke något yrkande, utan har endast velat nämna detta, innan frågan afgöres, till den kraft och verkan det kan hafva, på det att expropriationsnämnden må mera beakta värdesättningen, än om vi med tystnad låtit saken gå förbi.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 11.

Härefter föredrogos hvart för sig statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af en kronan tillhörig tomtedel i 8:e kvarteret, Sparre, i Karlskrona mot en annan, enskild person tillhörig tomtedel i samma kvarter;

n:o 104, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af förra landshöfdingebostället Rydhof n:o 1 i Jönköpings län;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till inredande af kanonbåten Verdande till sjukvårdsfartyg för kusteskadern m. m.;

n:o 106, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning vid Göteborgs hospital af en hållplats å statsbanan genom Bohuslän;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från statens kraftstationer vid Trollhättan;

n:o 109, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Älfsjö och Huddinge järnvägsstationer; och

n:o 110, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ombyggnad af Genevads station å Västkustbanan.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

§ 12.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande n:o 111, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition om godkännande af förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m., dels ock inom Riksdagen väckta motioner vidkommande detta ämne.

I en den 21 nästlidne mars till Riksdagen aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen medföljande utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

dels för sin del godkänna och antaga ett propositionen bilagdt förslag till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, å andra sidan, angående viss grufegendom m. m.,

dels ock bevilja ett anslag af 3,125,000 kronor till utförande af erforderliga kompletteringsarbeten å järnvägen Gellivare—Riksgränsen samt till anskaffande af ytterligare rullande materiel för statens järnvägar äfvensom bemyndiga riksgäldskontoret att, i mån af behof och efter Kungl. Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandahålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp.

I anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning hade följande motioner blifvit väckta:

af herr *J. R. Kjellén* motionen n:o 228 i Andra Kammaren, med hemställan att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes

Kungl. Maj:t i såvidt möjligt god tid vid nästa riksmöte till Riksdagen inkomma med ett nytt förslag till öfverenskommelse angående de norrbottniska malmfälten, fotadt på i hufvudsak liknande grunder, men med aktgifvande på andra trafikanters rätt till begagnande af järnvägen Kiruna—Riksgränsen samt med ökad uppmärksamhet på risken för landets egen järnhandtering af en stor järnmalmsexport;

af *densamme* motionen n:o 229, hvaruti hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t tillkännagifva, att den för sin del icke hade något att erinra, om Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag berättigades att under år 1907, utöfver den i kontraktet af den 2 juli 1898 angifna kvantiteten 1,200,000 ton, från Kiruna till Riksgränsen frakta ytterligare intill 150,000 ton järnmalm, mot den ordinarie fraktaffgiften af 3 kronor 30 öre pr ton;

af herr *K. H. Branting* motionen n:o 237 i Andra Kammaren, med hemställan, att Riksdagen måtte förklara, att den för sin del godkände det i Kungl. Maj:ts proposition innehållna förslaget till öfverenskommelse under den förutsättning, att i densamma infördes det stadgande, att vid den i § 9 omnämnda värdering lösesumman för bolagets stamaktier icke måtte under några förhållanden bestämmas högre än till 150 millioner kronor;

af herr *A. E. Håkanson* motionen n:o 62 i Första Kammaren och af herr *F. E. K. Åkerberg* motionen n:o 63 i Första Kammaren.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehafvt följande motioner, nämligen:

n:o 34 i Första Kammaren, väckt af herr *H. E. Montgomery*, och n:o 173 i Andra Kammaren, väckt af herr *C. J. Berggren*, i hvilka motioner sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen behagade dels för sin del besluta, att den föreslagna järnvägen mellan Kiruna och Svappavaara byggdes af staten,

dels ock i sammanhang därmed anhålla, att Kungl. Maj:t måtte inleda underhandlingar med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag om godvillig öfverenskommelse, att fast fraktsats, uträknad efter nuvarande kontrakts bestämmelse, uppgjordes för de första 1,200,000 ton malm, som årligen fraktades från Kiruna till Riksgränsen, att gälla från och med början af det år, hvarunder trafiken på banan mellan Kiruna och Svappavaara började, samt att Kungl. Maj:t måtte bestämma en fast fraktsats, som i öfrigt skulle gälla för frakt af större partier malm från Kiruna till Riksgränsen;

n:o 26 i Andra Kammaren, väckt af herr *S. Nordström*, som i denna motion hemställt, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla:

att aftalet med aktiebolaget Gellivare malmfält och bergverksbolaget Freja af den 1 juli 1898 genast uppsades;

Angående
vissa malmfält i Norrbotten.
(Forts)

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

att, då detta aftal tilländalupit, fraktsatsen för järnmalm afsedd för export, som fraktades å statsbanan från Malmberget till Svartön vid Luleå, bestämdes till 5 kronor pr ton;

att hädaneftter ingen malm finge fraktas från Kiruna till Riksgränsen utöfver de 1,2 millioner ton, som blifvit medgifna i det så kallade Ofotenbanekontraktet; men att, om af en eller annan orsak järnmalm för export ändock skulle blifva befördrad å nämnda banstråaka utöfver den i Ofotenbanekontraktet medgifna, frakten därför bestämdes till 4 kronor 25 öre pr ton; samt

att för den malm, som brötes i och för förädling inom landet, frakttaxan gärna finge nedsättas huru lågt som helst, blott att transport- och underhållskostnaden därigenom betäcktes;

samt n:o 131 i Andra Kammaren, väckt af herr C. J. Ödman, som föreslagit, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t med påpekande af 1798 års beslut i ärendet i underdånighet anhålla, att intet medgifvande utan Riksdagens bifall hädaneftter måtte lämnas om ökning utöfver 1,200,000 ton pr år af den kvantitet malm, som staten i kontrakt af den 2 juli 1898 med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag förbundit sig att utfrakta på järnvägen Kiirunavaara—Riksgränsen.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen, med afslag å ofvan omförmälda, af herrar Kjellén, Branting, Håkanson och Åkerberg väckta motioner, måtte med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för sin del godkänna och antaga det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 21 mars 1907 fogade förslaget till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, å andra sidan;

b) att herr Ödmans ifrågavarande motion måtte anses besvarad genom Riksdagens bifall till utskottets hemställan under a);

c) att hvad i omförmälda af herrar Montgomery och Berggren väckta motioner föreslagits måtte dels anses besvaradt genom Riksdagens bifall till utskottets under a) gjorda hemställan, dels ock i öfrigt icke föranleda till någon Riksdagens åtgärd;

d) att hvad i herr Nordströms ifrågavarande motion föreslagits likaledes måtte dels anses besvaradt genom Riksdagens bifall till utskottets under a) gjorda hemställan, dels ock i öfrigt icke föranleda till någon Riksdagens åtgärd; samt

e) att Riksdagen, under förutsättning af bifall till utskottets under a) gjorda hemställan, måtte dels bevilja eit anslag af 3,125,000 kronor till utförande af erforderliga kompletteringsarbeten å järnvägen Gellivare—Riksgränsen samt till anskaffande af ytterligare rullande materiel för statens järnvägar, dels ock bemyndiga riksgäldskontoret att, i mån af behof och efter Kungl.

Maj:ts beslut i hvarje särskildt fall, jämväl under innevarande år tillhandhålla järnvägsstyrelsen nämnda belopp.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herrar *E. Fränckel*, vice talmannen *Pehrson*, *Larsson* i Lund och *Ödman*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

a) att Riksdagen, med afslag å ofvan omförmälda, af herrar *Kjellén*, *Håkanson* och *Åkerberg* väckta motioner, samt med anledning af herr *Brantings* förvarande motion, måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, att Riksdagen för sin del godkände och antog det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 21 mars 1907 fogade förslaget till öfverenskommelse mellan svenska staten, å ena, samt *Luossavaara-Kiirunaavaara* aktiebolog, aktiebolaget *Gellivare malmfält* och trafikaktiebolaget *Grängesberg-Oxelösund*, å andra sidan, dock under förutsättning, att kontraktets § 9 erhöles viss ändrad lydelse; samt

b)—e) — — (lika med utskottet); samt

herr *Sjö*.

Sedan *mom. a)–d)* blifvit upplästa, lämnades på begäran ordet till

Herr *Redelius*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Utskottets nu föreliggande förslag, i hvilket detsamma tillstyrker bifall till den kungliga propositionen n:o 107, är sådant, att jag för min del icke kan biträda det i oförändradt skick. Jag önskar därför, att ärendet om möjligt måtte återremitteras till utskottet för närmare granskning af några punkter, som jag ber att här något få belysa. Men först och främst vill jag säga, att hufvudskälet, hvarför jag för min del icke kan antaga förslaget i fråga, är för det första det, att man icke vet i dag, hvad staten skulle få genom det här köpet, och för det andra, att man icke heller nu kan veta, hvad staten skulle komma att *betala*. Vid hvarje köp synes det annars vara en enkel grundsats, att man vet hvad man ger och hvad man får. Intetdera är här fallet. Trots det, säges det i utskottets betänkande sid. 40, »att staten för de fördelar den nu erhåller icke behöfver utbetala något kontant penningbelopp och ej heller ikläda sig någon risk». Detta uttalande har utskottet citerat ifrån statsrådsprotokollet (sid. 97), som återigen hämtat det från ett utlåtande, som bifogats den kungl. propositionen (sid. 160). Det låter ju verkligen särdeles lockande att komma i besittning af dessa dyrbara egendomar, som ju många länge och ifrigt eftersträfvat, och få dem förvandlade till statens egendom för så godt pris, att ingen *kontant utgift* behöfdes för ändamålet. Men (jag ber om ursäkt, ifall jag härom skulle säga något, som kunde synas stötande för en och annan, men det är icke min mening att anfälla eller såra någon. Jag vill då säga, att) detta är en *hägring*, dessa lysande ekonomiska utsikter äro att förlikna vid blå dunster, som synas på afstånd öfver stora höjder, men försvinna till ingenting, när man kommer fram.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

Det är långt till år 1932 och 1942, och jag är förvissad om, att, när man kommer till ettdera året, man icke finner i statens ägo besparade hvarken de 68 eller 148 millionerna — nogare 68,553,000 år 1932 och 148,359,000 år 1942, ännu mindre 162 eller 306 — af det enkla skälet, att alla dessa millioner aldrig komma att inflyta i statskassan, äfven om Riksdagens båda kamrar och regeringen antaga förslaget, ty att märka är härvidlag, att den af staten intjänade royalty'n, som här talas om, och hvilken vid första tidpunkten 1932 upptages till 68 och i andra 1942 till 148 millioner, är beräknad med ränta och med ränta på ränta å den inkomst, som antages inflyta och som i lyckligaste fall också komme att inflyta. Men vi förstå alla, att staten aldrig kommer att af dessa medel få någon ränta och ännu mindre ränta på ränta, ty med den frikostighet Riksdagen på senare tider visat i beviljande af många stora och små anslag, kommer utan tvifvel statsskulden alltjämt att ökas, såsom den gjort under sista decennierna, och allt hvad staten kan få in af skatter och andra inkomster går åt att fylla de oafvisliga statsbehofven samt till ränta och amortering å statslånen, hvartill större och större summor erfordras. Under sådana förhållanden kan man icke tänka sig, att staten skulle få något öfver att låna ut att draga räntor af eller spara ihop ränta på ränta.

Hvad beträffar den *ökade* vinsten, som skulle uppstå af järnvägstransporter genom de ifrågasatta anordningarna, så är det onekligen sant, att med de mängder, som skulle utfraktas, och de transportsatser, som ifrågasättas, statens inkomster bli betydligt större än för närvarande. Det är ju klart, att, om transportererna skulle ökas från 1,200,000 ton till 4,500,000 ton om året, summorna bli olika, men det är därvid att märka, att hela dessa summor icke med skäl kunna kallas *ökad* vinst, ty dels äro icke alla inkomsterna *nya* inkomster, dels äro de nya uträknade efter olika grunder, som icke äro lika effektiva. För en del har beräknats en fraksats af 3,30 kr. pr ton, med ett afdrag af 1,28 kr. i fraktomkostnad, d. v. s. netto 2,02 kr. (sid. 163), och för en annan del har beräknats en transportafgift af 2,64 kr., med ett afdrag af 1,10, hvarigenom vinsten skulle bli 1,54 kr. (sid. 168.)

Detta har jag påpekat endast för att antyda, att siffrorna äro osäkra. En viss osäkerhet ligger äfven däri, att de olika driftkostnadssummorna äro beräknade efter olika grund, i det de växla från 1,10 kr. till 2,37 kr. (sid. 59). Icke heller finnes uppgifvet, hvad som erfordras till ränta och amortering af statslånet till att bestrida *anläggningskostnaden*. Statslånet uppgifves på olika ställen i propositionen till olika belopp, än (sid 9, 45, 59) till 32,300,000 kronor, än (sid. 19) till 32,400,000, än till (sid. 14) 34,900,000 och än till 34,200,000 (sid. 13) och slutligen äfven till 42,300,000 samt på ett par ställen till 55,000,000 kronor.

Skulle kontraktet af år 1898 upphävas, måste staten kännas vid ränta och amortering å det verkliga af dessa belopp, hvilket ju minskar behållna inkomsten.

Oaktadt allt detta skulle jag möjligen kunna gå med på saken, om man vore viss på hvad man finge och hvad man skulle betala, men det kan icke exakt uppgifvas. Det finnes visserligen en beräkning här, men den beräkningen lär icke accepteras af någon. Men om vederbörande accepterade den, om bolaget ginge in på att mottaga denna royalty och förränta den med ränta på ränta upp till 68 millioner kronor år 1932 och till 148 millioner år 1942 och lemna staten dessa summor i afräkningen på det förespeglade köpepriset 140,000,000 kr., om detta fastsloges, då vore det en lysande affär. Men dessa siffror, som vi röra oss med, äro till blott på papperet. Ingen utom reservanterna vilja acceptera räkningen.

Skulle man ändå gå med på förslaget, är det några oeftergiffliga ändringar, som enligt min mening behöfde ske i det ifrågasatta kontraktet, därest man skulle kunna godkänna detsamma. I 9 § talas det om nio ojäfviga män, som i vissa fall skulle äga afgörande myndighet, så att ingen appel skulle kunna äga rum mot deras utslag och ingen domstol få anlitas för att slita möjligen uppkommande tvister. Mig synes, att det är af vikt, att *sakkunnige*, ojäfvige *fackmän* skulle sitta i den nämnden, alldenstund denna skulle ha att bedöma de ovissa frågorna om malmtillgångarna där uppe och deras beskaffenhet.

Vidare skulle jag vilja ha ändring i § 18, där det talas om bolagets skattskyldighet till staten, och där det säges, att bolagen skulle vara befriade från annan eller högre afgift än den, »som gäller» för bolag med en årsinkomst till visst belopp. Där borde det enligt min mening stå: »som *då* gäller», och det borde icke vara så uttryckt, att det kan tolkas såsom hvad »*nu* gäller». Detta är kanske en enkel sak, men den kan få stor betydelse. Jag kan för öfrigt icke förstå, att det är riktigt, att staten skulle gifva en undantagsförmån i beskattningshänseende för några vissa personer. Skattskyldigheten bör vara lika öfver hela landet, för fattig och rik. Det kan ju hända, att tider komma, då statsmakterna nödgas tillgripa den högsta skatteplikt, som är möjlig att effektuera, och i sådana fall synas mig äfven bolagen böra vara pliktiga att följa med, hvarför det borde tagas i öfvervägande, om icke något tillägg till paragrafen skulle vara lämpligt, exempelvis af följande lydelse: »Kommer riket i stor nöd och utomordentliga beskattningsåtgärder å andra näringar måste tillgripas, må bolagen ej på grund af hvad i denna paragraf stadgas anses vara fritagna från skyldigheten att lika med öfriga skattdragande deltaga i de utgifter, som landets räddning och välfärd kräfva».

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

I § 26 står, att staten har rätt att taga del af samt själf verkställa undersökningar rörande malmtillgången såväl i Luossavaara och Kiirunavaara som i Gellivare, i den mån det kan ske utan att arbetet i grufvorna därigenom hindras eller uppehålles. Däröfver är ingenting att säga; men om detta stadgande icke kommer att innehålla något vidare än detta, så synes det mig vara betydelselöst. Ty antag, att en exakt undersökning kommer till sådant resultat, att malmtillgången varit uppskattad alltför öfverdrifvet, och att den kommer till helt andra och blygsammare siffror, då borde väl Kungl. Maj:t ha rättighet att bestämma, det blott en minskad malmkvantitet skulle få utfraktas i trots af öfverenskommelsen. En sådan bestämmelse skulle dock utslutande stödjas på den ifrågasatta undersökningens resultat. Mig synes detta vara af behovet påkalladt, därför att de uppgifter, som vi fingo förlidet år, då frågan låg före om en öfverenskommelse, äro sådana, att deras upphofsman icke lär vilja stå för dem längre, och bolaget vågar det ännu mindre. Om jag läst handlingarna rätt och uppfattat dem riktigt, ser det nämligen ut, som om i Kiruna icke skulle finnas mer än omkring 200,000,000 ton malm säkra, och själfva våga de icke lita på, att sedan 75 millioner ton blifvit utfraktade, det skall finnas 150 millioner kvar, ty i så fall behöfde man icke sådana stipulationer, som finnas i kontraktet. Om nu öfverenskommelse träffas, och bolaget får tillåtelse att utfrakta de 75 millioner ton och sedan på tio år 30 millioner eller tillhoppa 105 millioner ton, skulle i bästa fall efter den beräkningen finnas 95 millioner kvar, men då skulle staten under en period af 25 år få betala den beräknade vinsten af grufrörelsen i förskott, ty det är tydligt, att, då årsvinsten för en viss föregående tioårsperiod skall beräknas och delas samt sedan multipliceras med 25, detta är 25 års behållna inkomst i förväg, och för den tiden skulle icke finnas någon begränsning af utfraktningen. Detta synes mig vara en äfventyrlig sak.

Hvad bolaget beträffar, synes dess bästa kunna tillgodoses därmed, att det får bryta och utfrakta mera malm. Detta är dess enda intresse, och det är därför det velat göra vissa medgifvanden. Men denna utfraktning skulle hållas inom vissa gränser, och statens bästa kunde tillgodoses lika bra därigenom, att den nu gällande ordinarie frakttaxan tillämpades på all utfraktad malm som genom de ifrågasatta afgifterna (royalty och exporttull).

Emellertid ville jag sluta med att begära återremiss, men då jag vet, att, om Första Kammaren antager förslaget, återremiss är gagnlös, torde det därför vara klokast att, om man vill få uppskof, instämma med herr Kjellén, hvarför jag yrkar bifall till hans motioner.

Men innan jag slutar, vill jag tillägga en sak. Det finnes en begränsning i malmutförseln, som i en paragraf Grängesbergs-

bolaget åtagit sig, en inskränkning för vissa år till 650,000 sedan till 450,000 ton. Härom må jag säga, att detta icke betyder så mycket, ifall de uppgifter äro riktiga, som jag fått från en bilaga till en skrivelse till statsutskottets inkomstafdelning angående järnmalmsexporten från mellersta Sveriges bergslag och hvarti det uppgifves, att det år 1905 exporterades från de mera betydande exportfälten följande malmkvantiteter: från Grängesberg 592,554 ton, från Blötbergsfältet 94,594 ton, från Idkerberget 48,662 ton samt från Lekomberget 13,600 ton eller tillhoppa 749,410 ton. Under sådana förhållanden betyder en begränsning till 650,000 eller 450,000 ton icke mycket, ty att utfraktningen väsentligen ökats visa exempel särskildt från Blötberget, där exporten i ton utgjorde år 1901 9,912 ton, år 1902 37,200 ton, år 1903 84,557 ton, år 1904 73,934 ton, år 1905 94,594 ton samt år 1906 103,816 ton. Från ett annat berg utgjorde siffrorna resp. år 1902 1,195 ton, år 1903 19,063 ton, år 1904 35,852 ton, år 1905 48,662 ton samt år 1906 52,787 ton. Dessa siffror visa sålunda en betydlig stegring i exporten, och om nu Riksdagen alldeles släpper lös exporten och icke inskränker den genom annat än denna bestämmelse, går det icke sedan att begränsa densamma, och tanken på järnmalmens förädling inom landet blir mycket tillgodosedd på det sättet. Ty man kan väl tänka sig, att om man så bekvämt och utan stora kostnader kan förtjäna penningar, lärer man icke vilja lägga ner några betydande kapital på förädlingsverk.

Jag kan icke underlåta att i detta fall göra en liten anmärkning till. Man har infordrat ett yttrande rörande järnförädlingen inom Sverige, och i detta finnas en del uppgifter, som föreföllo mig rätt märkliga. Det gällde för författaren, såsom det tycktes, att visa, att järntillverkningen i Sverige icke har några stora utsikter. Och så upptages frakten från Kiruna till Luleå efter 4,30 kr., icke till 3,48, som det ifrågavarande kontraktet bestämmer. Jag har undrat, hvarför man tog den längsta sträckan, då det gällde att beräkna fraktkostnaden till södra Sverige. Malm fraktas nu från Gellivare till Luleå för 2,75 kr., och hvarför då sätta fraktsatsen till 4,30 kr.? Och egendomligt förefaller det mig, att frakten till Göteborg är satt till 4,25 kr., då den ett par sidor därefter i propositionen är upptagen till 4,05 kr., sid. 176 och 180.

Till sist ville jag säga, att om malmförädling låter sig göra af svensk malm i Tyskland, så vore det egendomligt, om man icke också skulle kunna förädla malmen i Sverige, blott det här för funnes en allvarlig vilja.

Jag vill icke uppehålla kammarens tid mera. Jag yrkar bifall till herr Kjelléns motioner.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är en gengångare från föregående riksdagar. Den framträ-

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten. = 3
(Forts.)*

der emellertid nu i en något finare kostym än förut, och vid första påseendet blef man därför litet hvar angenämt öfverraskad af förslaget, sådant det förelåg i den kungl. propositionen. Men ju mera man sökte sätta sig in i frågan, ju mera mörknade emellertid utsikterna för förslagets antagande, när man märkte, hur listigt herrar bolagsmän förstätt formulera kontraktet.

De för svenska staten allra hårdaste villkoren äro de, som innehållas uti 18 §, hvilken stadgar på hvad sätt skatt skall utgå för dessa bolag samt innehåller bestämmelser om att de skola vara befriade från vissa utskylder, såsom exportskatt och exporttull för malm, som skulle utgå från deras grufvor. Om Riksdagen skulle ingå på dessa villkor, hade den därmed bundit sina egna händer, så att den icke skulle kunna bruka det bytesmedel, som användes för ett år sedan vid uppgörande af handelstraktaten med Tyskland. Herrarne minnas, hvilken ovilja det väckte i Riksdagen, när man fick veta, att en handelstraktat var uppgjord, hvilken man icke ansåg vara så fördelaktig, som man önskade, enär det bolag, som däraf berördes, fick sitta i orubbadt bo i 4¹/₂ år. Jag medger visst, att äfven tyskarna något ordat därom, såsom vissa offentliga uttalanden angåfvo. Så t. ex. uppträdde vid frågans behandling i tyska riksdagen statssekreteraren Posadowsky och yttrade bl. a.: »Varen icke oroliga, mina herrar, vi ha blott skenbart gifvit efter, och efter de 4¹/₂ åren kasta vi oss med hela tyngden af vår utmärkta tulltaxa öfver detta land (Sverige), som vi ha utsett att blifva afnämare för våra produkter».

Af detta yttrande kan man draga den slutsatsen, att vi skulle stå oss tämligen slätt vid en ytterligare uppgörelse med Tyskland — och hvarför icke äfven andra länder — därest vi för 30 år framåt skulle lägga bort det enda vapen, som skulle kunna göra våra fordringar respektingifvande vid traktatförhandlingar. Det gäller för oss icke allenast ett viktigt ekonomiskt intresse, utan det gäller, om vi skola kunna befria oss ifrån ett inflytande, som för oss kan blifva skadligt. Vi veta ju af debatten inom tyska riksdagen, att malmtullen den gången var afgörande vid traktatsunderhandlingarna, och det finnes ingen anledning antaga, att dessa omständigheter skola förändras ett par tre år därefter.

Det är icke allenast detta tungt vägande skäl, som jag anser afgjort tala mot förslagets antagande, utan jag befarar, att, därest Riksdagen medgifver en sådan stor export af järnmalm, som är ifrågasatt, nämligen nära 4 millioner ton om året, icke andra intressen blifva så tillgodosedda som önskligt vore. Jag tänker därvid i främsta rummet på den egna industriens behof, men jag vill också i detta sammanhang erinra om hvad som nyligen yttrades i en interpellation rörande en annan affär, nämligen om Svappavaara. I den frågan har Riksdagen på sätt och vis gifvit ett löfte, som det bör vara Riksdagen angeläget att infria, hvilket

knappast blir möjligt, om man nu åt dessa bolag medgifver en så stor export.

Genom det föreliggande förslaget skulle en öfverenskommelse träffas, hvilken skulle gälla till år 1938. Men hvem vet hvad som kan inträffa under en så lång tid? Och jag skulle för min del gärna se, att detta bolag, som förfogar öfver så stora kapital och har så stora vinster, och som genom detta kontrakt ytterligare skulle tillförsäkra sig ett eller annat tiotal millioner i nettovinst årligen, skulle göra något för att få malmen förädlad inom landet samt därigenom bereda ökade arbetstillfällen åt befolkningen i Norrbotten. Det blir ingen verklig utveckling genom att endast rofbryta och exportera malmen. Rikare och bättre utveckling skulle vinnas, om man inrättade sig så, att man får fabriker och förädlingsverk till stånd. Det har för mig varit en källa till mycken förargelse och bekymmer, kan jag säga, att Sverige, som är järnets land, i detta fall skall exportera nästan all sin råvara eller åtminstone en betydande del däraf till utlandet för att sedermera åter importera den i förädladt tillstånd och därigenom få betala mångdubbelt mera, än hvad man erhåller vid försäljningen. Synnerligast detta bolag borde väl bedriva sin verksamhet i den riktningen, att det arbetade i nationens och fosterlandets intresse, på sätt jag här gifvit en antydning om.

Nu skall kanske någon säga, att vi ha ingen stenkol att förädla malmen med. Men jag vågar påstå, att det skulle vara lika enkelt för oss, som ha malm, att importera stenkol, som det är för utlandet att få malm till sig, då där finnes stenkol. De malmångare, som komma upp till Norrbotten för att hämta malm, kunde ju ganska lätt ha stenkol eller koks som ballast, och därigenom skulle man kanske kunna förädla råmalmen i Norrbotten lika billigt som i England, Frankrike och Tyskland.

Jag har också tänkt på en annan sak, och den tanken har upprunnit hos mig, när jag rest uppe i Norrbotten och sett de ofantliga vidder med vindfälld skog, som ligger utmed järnbanan. Då man ser sådana massor dylik skog utefter järnvägen, kan man lätt tänka sig, att det långt inne i landet skall finnas milsvida sträckor med vindfälld skog. Skulle det då icke vara ett nationellt intresse för detta bolag att söka taga vara på denna skog, som nu ligger och ruttnar, och använda den, sedan den kolats, icke allenast för malmsmältningen utan äfven för andra goda ändamål. En synnerligen lämplig plats för ett förädlingsverk, tror jag, skulle vara Luleå eller Svartön. Där finnas präktiga vattenfall, och om man en gång i tiden löser frågan att smälta malm medelst elektricitet, så skulle man måhända därmed vinna ett godt resultat. Här finnas således många goda uppgifter, som detta bolag skulle kunna verka för på helt annat sätt än blott och bart genom rofbrytning och export af järnmalm.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Jag har också fäst mig vid en annan punkt i det föreliggande kontraktet, och det är bestämmelsen om den royalty, som staten skulle få under de 30 åren. Som herrarna kunna se, skulle denna royalty för statens halfdel utgöra 50 öre per ton för den malm, som brytes i Gellivare och 1 krona per ton för den malm, som brytes i Kiirunavaara och Luossavaara, och den skulle utgå i 20 år. För de därpå följande 5 åren skulle royaltyn höjas till 75 öre pr ton malm från Gellivare och 1 kr. 50 öre pr ton malm från Kiirunavaara samt för den ytterligare följande 5-års perioden till resp. 1 och 2 kronor. Men när nu bolaget likaväl som staten har erkänt, att staten för de uppföringar, som staten får göra, skall ha hälften af bolagets hela ägendom, då synes det också mig vara behörigt och rätt, att staten finge något mera än den royalty, som här är ifrågasatt och som skulle fastslås för 20 à 30 års tid. Det vore väl icke för mycket, synes mig, om staten under kontraktstiden för alla de utgifter och risker, som utgifvits och nu förestå att offra i och för järnvägsbyggnad och möjligen hamnbyggnader, samt rättigheten att få exportera så stort kvantum malm finge åtminstone en fjärdedel af den nettovinst, som bolaget har på denna stora affär, och att denna nettovinst skulle ingå till staten med proportionellt stigande belopp. I den mån bolaget får större ersättning för sin malm, skulle också staten ha högre royalty å sina aktier, och icke, på sätt som nu föreslås, erhålla samma belopp under så lång tid som 20 år. Det är nästan orimligt att komma med en sådan framställning.

Hvad sedan angår den löseskillning, som bolaget en gång skulle få för sin hälft, ifall staten behagar köpa den, så synes den också vara alltför högt tilltagen. Nu säger Kungl. Maj:t, att den beräknade nettovinsten per ton skulle för bolaget i medeltal utgöra 3 kronor och att den skulle läggas till grund vid beräkning af löseskillningen, men att i brist på åsämjande det skulle vara en nämnd, som hade att bestämma densamma. En af motionärerna har erinrat om, hur stor löseskillningen skulle kunna bli en gång, när kontraktet går till ända. I stället för hvad Kungl. Maj:t uträknat, eller att den skulle utgöra 140,625,000 kronor, skulle den kunna uppgå till dubbla beloppet; med en beräknad nettoinkomst af 6 kr. per ton skulle den nämligen uppgå till 280,000,000 kronor, och med en beräknad nettovinst af 12 kr. per ton skulle den kunna stiga ända till 560,000,000 kronor. Detta är något, som man också bör tänka på. Jag kan förden skull icke gifva reservanterna annat än rätt, då de vilja såsom ett maximum sätta den summa, som Kungl. Maj:t har ställt i utsikt, att staten skulle få betala.

Innan man afgör denna fråga och innan man ännu utgifver ofantligt stora summor icke allenast för järnvägsanläggningar, utan äfven för hamnanläggningar o. d., tror jag, att det skulle

vara lyckligast, om en fullständig utredning komme till stånd, så att Kungl. Maj:t ännu en gång finge taga frågan om hand för inledande af nya underhandlingar med bolaget. Frågan är af den stora och viktiga beskaffenhet, att hvad vi vid detta tillfälle besluta, det står icke allenast för nutiden utan äfven för framtiden. Och det kan blifva ödesdigert, det beslut vi nu fatta. Jag tror för den skull, att det skulle vara angenämt icke allenast för Riksdagen utan äfven för Kungl. Maj:t, att frågan ännu någon tid finge hvila i afvaktan på den ytterligare utredning, som kan komma till stånd och som möjligen skulle blifva bättre än den, som nu föreligger.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Det är också en annan punkt, som jag vill fästa uppmärksamheten på, nämligen den, som handlar om varpmalm. Denna malm skulle icke vara inberäknad i den fixerade malmkvantitet, som bolaget skulle få bryta, utan den skulle få behandlas af bolaget, bäst det behagade. Såsom varpmalm kunde man emellertid behandla äfven bättre malm och så frakta ut den, utan att staten finge någon royalty därpå. Det är också en oegentlighet, som jag påpekat, i det föreliggande kontraktet, och jag tror, att det vore tryggast att taga denna fråga i beaktande ännu ett slag.

Vi fingo förliden gårdag här i kammaren utdeladt till oss ett litet blad af bergmästaren Kjellberg, som jag tror är lika sakkunnig på området som professorer och geologer. Och jag ber att få besvåra herrarna med att läsa upp någon del däraf, det skall icke blifva mycket. Men jag anser dock, att det bör erinras om hvad som här står. Det gäller en utredning om malmtillgången däruppe.

»Till stöd vid beräkningen af förevarande malmtillgångar — säger han — hafva som bekant framhållits de magnetiska angifvelser, som konstaterats å ifrågavarande malmberg.

Utän att ingå på frågan, i hvilken omfattning en malms djupgående må kunna bestämmas på grund af magnetiska angifvelser, vill jag emellertid framhålla, att sådana angifvelser kunna härflyta jämväl från värdelösa impregnationer. Förut gjorda erfarenhetsrön i fråga om de norrländska fyndigheterna synas mig hafva ådagalagt, att sådana angifvelser ej kunna läggas till grund för någon beräkning af malmkvantiteter å desamma.

Jag behöfver härvid endast erinra om de storartade magnetiska angifvelserna å Ylipäsnjaskafältet.

Jag utväljer detta fält ibland ett flertal andra, enär magnetisk karta öfver detsamma återfinnes i det undersökningsresultat, som framlagts af Sveriges geologiska undersökning på grund af Kungl. Maj:ts nåd. beslut den 19 maj 1899.

Vid ifrågavarande fält ledde jag själf diamantborrningar i och för undersökning af detsamma sommaren 1899 och kom därvid till det resultat, att de magnetiska angifvelserna härflöto

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

enbart från värdelösa impregnationer — märk uttrycket: värdelösa impregnationer.

I samband härmed vill jag erinra om, att åtskilliga af borrhålsresultaten å Kiirunavaara angifva närvaro af »magnetithaltig bergart», »malmblandadt berg» och malmbreccior, hvadan det sålunda ej endast är malm, som åstadkommer de magnetiska angifvelserna.»

Jag vill i sammanhang härmed nämna, att det från tillförlitlig källa uppgifvits, att vid de borrhningar och undersökningar, som gjorts där uppe, lär icke ens ett enda hål borrats på 500 meters afstånd från hvarandra. Och denna uppgift har jag icke allenast från ett håll utan från flera. Bolagets egna tjänstemän ha till större delen deltagit i dessa undersökningar. Om man under sådana förhållanden får tillmäta dem den stora betydelse, som en och annan velat göra, det vill jag lämna därhän. Men det spörsmålet kan onekligen framställas: skola vi gå till beslut och därvid handla i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag? För min del kan jag icke detta, det är mig omöjligt. Jag känner ansvaret hvila tungt på mig i detta fall. Ty vi skola icke besluta allenast för nutiden utan äfven för framtiden. 30 år äro 30 år, och det är en lång tidrymd.

»Till slut» — säger bergmästare Kjellberg — »dristar jag mig beröra en sak, som ej direkt har att göra med den i rubriken angifna frågan.

Öfveringeniör Brinell har som bekant gifvit ett uttalande rörande ökad järnmalmsexports inverkan på svenska järnhandteringen.

Det torde vara tydligt för en hvar, att detta uttalande är fotadt på tron om stora järnmalmsförråd här i landet. Enligt de för dagen föreliggande förslagen till ökning af exporten skulle landets järnmalmbrytning komma att uppgå till minst 7 millioner ton årligen eller under de närmaste 25 åren minst 175 millioner ton. Järnmalmsexporten i sådan omfattning synes mig alltför hög på den grund att jag anser vårt järnmalmsförråd ej uppgå till mera än 4 à 500 millioner ton, varp- och anrikningsmalmer oberäknade.

Då emellertid sagda förråd alltjämt är föremål för olika uppfattning, bör det väl i landets intresse synas önskvärdt, att en hastig undersökning af sagda tillgångar sker, innan ökning af järnmalmsexporten i nämnda grad äger rum.

En sådan undersökning behöfver endast omfatta diamantborrning för utrönande af malmernas djupgående:

i Kiirunavaara på sätt jag förut nämnt;

i Gellivare på några ställen (terrängen i Gellivare är ställvis gynsammare för borrning än i Kiiruna) samt möjligen å något af Norrbottensfälten i öfrigt.

Därjämte kunde det ej skada att pröfva djupgåendet hos några af de större mellansvenska fälten.

Kostnaden för en sådan undersökning torde komma att ställa sig obetydlig i förhållande till värdet af den kunskap om landets järnmalmsförråd man därigenom skulle vinna.»

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Jag har fördenskull tänkt mig, att man skulle kunna få frågan uppskjuten och bättre utredd, att Kungl. Maj:t därför skulle föranstalta om att två eller tre sakkunniga personer finge frågan om hand och gjorde en grundlig undersökning i detta ämne. Dessa skulle sedermera om en två eller tre år komma igen med sin utredning samtidigt med att ett förslag framlades till Riksdagen om uppgörelse mellan staten och malmbolagen. Man skulle då också kunna få till stånd en uppgörelse rörande tyska handelstraktaten, så att man i alla händelser icke hade bundit sig vare sig i ett eller annat hänseende, utan man hade då varit försiktig och gått till verket och afgörandet med allvar, såsom sig bör. Jag vill visserligen icke säga annat, än att regeringen med allvar gått till sitt arbete i denna fråga, däri den nu framlagt sitt förslag, men det hindrar likväl icke, att, sedan ett förslag framkommit och underkastats granskning, man då kan få andra synpunkter än hvad förslagsställarne ha haft. Fördenskull får jag be regeringen att icke uppfatta mitt uttalande i frågan såsom varande på något sätt riktadt mot densamma — vare detta långt ifrån mig — utan jag tror att den velat handla i fosterlandets intresse såväl i denna fråga som i alla andra.

När jag detta gör, vågar jag, herr talman, framställa ett särskildt yrkande, gående hufvudsakligen i samma riktning som det af professor Kjellén i motionsväg framställda. Detta yrkande skulle då ha följande lydelse:

a) att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts proposition n:o 107 måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes samtidigt med förslag om ny handelstraktat med Tyska riket inkomma med nytt förslag till öfverenskommelse med de Norrbottniska malmfältsbolagen, fotadt på i hufvudsak liknande grunder, men för staten fördelaktigare än det nu föreliggande förslaget samt

b) att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t tillkännagifva, att den för sin del icke har något att erinra, om Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag berättigas att under år 1907 utför den i kontraktet af den 2 juli 1898 angifna kvantitet, 1,200,000 ton malm, från Kiruna till Riksgränsen frakta ytterligare 150,000 ton järnmalm mot den ordinarie fraktaafgiften af 3 kronor och 30 öre pr ton.

Jag ber, att herr talmannen ville framställa proposition på detta mitt yrkande.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Den fråga, som nu

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

äter förelagts Riksdagen, är en af de mest svåra, med hvilka Riksdagen kan taga befattning, på samma gång den är utaf den allra största och mest genomgripande betydelse för vårt lands ekonomiska framtid. Det är ju då alldeles naturligt, att medlemmar af Riksdagen, när de gå att fatta sitt beslut i denna fråga, kunna gripas af mycket allvarliga betänkligheter mot att godkänna detta af Kungl. Maj:t framlagda förslag till kontrakt mellan staten och bolaget. Jag förstår så väl, att dylika betänkligheter kunna uppstå, men jag har dock icke för min del kunnat åt dessa betänkligheter, då jag vägt dem mot de fördelar, som förslaget otvifvelaktigt innebär för staten, tillmäta en så afgörande vikt, att jag vågat ställa mig på den rent negativa ståndpunkt, som intagits af de två senaste ärade talarne.

Det har nu mellan staten och malmbolagen inträdt ett tillstånd, som hotar att blifva allt mer och mer elakartadt, ju längre det fortfar. Det är alldeles uppenbart, att stridiga intressen här måste komma att bryta sig mot hvarandra, å ena sidan statens och samhällets intressen och å andra sidan det enskilda intresse, som representeras utaf malmbolagen.

Såvidt jag har kunnat finna, har Kungl. Maj:t i det framlagda förslaget lyckats på ett i det stora hela ganska tillfredsställande sätt medla mellan dessa olika intressen och åstadkomma ett resultat, som kan sägas vara för båda parterna tillfredsställande.

Hvad bolagen under de upprepade underhandlingar, som förts mellan staten och bolagen, velat, det är kanske allra tydligast uttryckt uti den skrifvelse, som styrelsen för trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund den 21 april 1903 ingaf till Kungl. Maj:t. De önskemål, trafikbolaget då framställde, och de kraf, bolaget ville se tillfredsställda från statens sida voro: dels bestämmelser i fråga om frakten för den malm, som skulle transporteras från Kiruna till Riksgränsen och från Gellivare till Luleå, dels nedläggande af rättegången mellan staten och aktiebolaget Gellivare malmfält angående rätt till åtskilliga inmutningar, dels ock beviljande åt trafikaktiebolaget af ett statslån på 20 millioner kronor. Det ena af dessa villkor, nämligen nedläggandet af rättegången mellan staten och Gellivare malmfält, har onekligen på sin tid haft en stor betydelse. För närvarande lära vi väl dock icke kunna eller böra tillmäta den frågan något synnerligt afseende. Staten har blifvit förlorande part i två instanser, och det finnes väl föga utsikt till att staten skulle i högsta instansen komma att vinna rättegången, så att den bör väl lämnas alldeles åsido. Emellertid är, såsom rätt och tillbörligt måste vara, i det nu föreliggande kontraktet den frågan bragt ur världen.

Så är det frågan om statslånet. Den har i då föreliggande form förfallit, men kommit tillbaka under en helt annan form för statens ekonomiska medintressentskap.

Hvad det nu för bolaget gäller är först och främst att tryggas vid en i afsevärd mån utsträckt rättighet att få tillgodogöra sig malmfyndigheterna för export, vidare att tryggas vid en fast fraktsats och slutligen att tryggas mot exporttull på järnmalm eller annan pålaga på malminustrien, äfvensom mot en eventuell, om jag så må kalla det, undantagsbeskattning till staten.

Alla dessa önskemål, både frakttaxans ordnande och en utsträckt rättighet att få exportera malm och trygghet mot exporttull och andra pålagor, skulle genom föreliggande aftal tillerkännas bolaget. I gengäld därför skulle staten bli ägare redan nu till hälften af bolagets egendom, därigenom att staten skulle erhålla hälften af aktierna, och vidare skulle staten vara berättigad att efter viss tid till sig lösa de återstående aktierna, således bli ensam ägare af de norrbottniska malmfälten.

För mig ställer sig denna senare fråga såsom den, hvilken är helt afgörande, nämligen att staten en gång skall ha i sin ägo de norrbottniska malmfälten. Denna fördel är för staten af så stor betydelse, att de fördelar, som tillerkännas bolagen, huru betydelsefulla och huru stora de än må vara för bolagen, dock måste anses vara väl uppvägda, därigenom att staten blir ägare till malmfälten.

I motsats till de två föregående ärade talarna kan jag således icke ställa mig afvisande gentemot Kungl. Maj:ts förslag.

Men det finnes en punkt i kontraktsförslaget, som äfven hos mig väckt sådana betänkligheter, att jag icke kunnat för min del tillstyrka ett antagande af förslaget utan med en jämkning i denna punkt. Den är af de båda föregående ärade talarne vidrörd, och den är framlagd i en vid betänkandet fogad reservation, afgifven af fyra utskottsledamöter. Det gäller frågan om den löseskilling, som staten 1932 resp. 1942 skall till bolaget erlægga för att bli ägare af stamaktierna i bolaget. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall denna löseskilling bestämmas af gode män, utsedda på sätt i förslaget är angifvet. Vid värderingen skall uppskattas den årliga medelvinst, bolaget skäligen bör anses hafva haft på försäljning af den malm, som brutits och af bolaget tillgodogjorts under en viss 10-års period. Sedan denna skåliga medelvinst blifvit bestämd, skall löseskillingen utgå med ett kapital 25 gånger större än denna medelvinst, d. v. s. ett kapital, som med 5 % ränta tillförsäkrar bolaget för all framtid en afkomst motsvarande den uppskattade medelvinsten. Mot grunderna för köpeskillingens bestämmande vill jag ju icke på något sätt inlägga någon gensaga, men i likhet med mina medreservanter har jag ansett, att det dock bör dragas en bestämd gräns, hvaröfver en sådan löseskilling icke bör kunna sättas. Jag har därmed utgått ifrån, att aftalet är, hvad man än må säga, för statens vidkommande ett äfventyrsaftal.

Den förste ärade talaren sade i början af sitt anförande att

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Angående
vissa maln-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

vid hvarje affär mellan köpare och säljare bör köparen veta, både hvad han skall betala och hvad han skall få, och den ärade talaren hade i viss mån rätt uti att, såsom detta kontraktförslag här föreligger, staten icke kan sägas hafva material för att med någon visshet kunna beräkna hvarken hvad staten skall betala eller hvad staten för köpeskillingen kommer att få. Det gällde då att söka utfinna den gräns, som skulle kunna anses vara skälig, en gräns, som, på samma gång den i viss mån tryggade staten, icke på något sätt trädde bolagets rätt för nära. Reservernerna hafva fäst sig därvid, att Kungl. Maj:t — som ju naturligtvis måst låta sig angeläget vara att för Riksdagen klargöra, huru detta aftal, ekonomiskt sedt, skulle komma att ställa sig för staten vid det tillfälle, då denna skulle komma att begagna sig af den förbehållna lösningsrätten — utgått från en beräknad medelvinst af 3 kronor per ton. Hvilket faktiskt underlag som finnes bakom detta antagande af en medelvinst af 3 kronor per ton, därom lämnar statsrådsprotokollet icke någon upplysning. Men det är alldeles gifvet, att denna siffra icke kunnat af Kungl. Maj:t gripas ur luften; den hvilar naturligtvis på en redan vunnnen erfarenhet, på sannolikhetsberäkningar, utförda med den största samvetsgrannhet. Då nu löseskillingen skall beräknas efter en *skälig* medelvinst, kapitaliserad, hafva reservanterna funnit sig kunna och böra acceptera den beräkningsgrund, som Kungl. Maj:t använt för att visa företagets ekonomiska räckvidd för staten. Nu har Kungl. Maj:t med utgående från denna beräknade medelvinst af 3 kronor per ton kommit till det resultat, att, om staten under år 1932 ville begagna sig af lösningsrätten, staten då skulle hafva att erlægga en löseskillning af 140,625,000 kronor. Denna siffra är sedan af Kungl. Maj:t sidoställd med andra siffror, hvilka skulle ådagalägga, att detta blefve en för staten i högsta grad förmånlig affär. År 1932 skulle af staten intjänad royalty och ökad vinst på järnvägstransporten uppgå tillsammans till 162,553,000 kronor, således lämna ett öfverskott utöfver löseskillingen på icke mindre än nära 22 miljoner kronor. Den förste ärade talaren har — såsom jag tror med mycken fog — anmärkt, att en sådan behållning naturligtvis icke komme att finnas vid den tiden. Man kan ju räkna ut, att de inkomster staten under kontraktstiden haft och komme att få skulle, därest de magasineras och gjorts fruktbärande med ränta på ränta, lämna staten ett kapital, som icke blott skulle räcka till för denna löseskillning utan äfven lämna ett betydande öfverskott därutöfver. Men i likhet med den förste talaren håller jag före, att det nog lär kunna sättas i fråga, huruvida Riksdagen skulle vilja besluta att på det sättet fondera dessa inkomster för att med dem täcka en blifvande löseskillning. Det kommer nog att ställas så stora anspråk på statskassan, att alla de inkomster, som dit inflyta, måste medtagas för bestridande af statsverkets löpande utgifter. Utskottets majoritet har icke

heller tänkt sig, att löseskillingen skulle på det sättet tackas. I utskottets betänkande föreligger därför en annan beräkning öfver, huru denna löseskillning skulle kunna tackas, och jag antager att den metoden är väl den, som skulle komma till användning. Utskottet utgår från att löseskillingen skulle förräntas och amorteras genom den malmbrytning, som efter grufvornas inlösen till staten kommer att äga rum genom staten, direkt eller indirekt. För detta ändamål skulle, enligt utskottets beräkning — därvid utskottet utgått från en amorteringstid af 28 år, en räntefot af 4 procent samt en årlig amortering af 2 procent — löseskillingen, icke beräknad till något visst belopp utan antagen till en viss myckenhet malm, komma att kräfvä en brytning och försäljning af 78,750,000 ton malm, under en tid af 28 år således. Nu säger utskottet, att dessa beräkningar äro gjorda under förutsättning af oförändrade malmkonjunkturer. Ja, malmkonjunkturerna få väl icke med något slags visshet beräknas förblifva oförändrade. Jag är villig medgifva, att man nog får räkna med icke blott fallande utan äfven stigande och kanske företrädesvis stigande malmkonjunkturer. Däremot är det en annan faktor, hvilken utskottet icke tagit någon hänsyn till, men som, det vågar jag hålla före, har sin stora betydelse, nämligen brytningskostnaden. Det är väl antagligt, att brytningskostnaden skall här, liksom i öfrigt lär vara regel, komma att blifva betydligt dyrare ju mera man kommer på djupet och att således den brytningskostnad, staten i en framtid skall komma att vidkännas för malmens uttagande, skall ställa sig icke obetydligt mindre förmånlig än den brytningskostnad, bolaget för närvarande har att erlægga. Nu säger utskottet, att, efter dess beräkningar, det är alldeles likgiltigt, om vinsten sättes till 3 kronor per ton, till 6 kronor eller till hvilket som helst annat belopp. Detta vill jag lämna osagdt, men det är nog icke utan, att brytningskostnaden har sin betydelse med afseende å den myckenhet malm, som erfordras för att staten skall kunna genom inkomst af malmförsäljning amortera och förränta löseskillingen.

Utskottet har nu beräknat, att med hänsyn till malmernas beskaffenhet en stegring i malmpriset torde få anses sannolikare än en nedgång däri, och antydt, att en blifvande inlösen därigenom skulle erfordra mindre malmkvantitet än den af utskottet nu beräknade. Därest emellertid, såsom kan antagas möjligt, brytningskostnaden framdeles kommer att ställa sig dyrare, skall det säkerligen krävas brytning af större myckenhet malm, än nu ifrågasättes blifva förhållandet, ty löseskillingen skall erläggas kontant till bolaget. Den malm mängd, som sålunda kommer att erfordras för att i kontanter utgöra annuiteterna, kommer därför säkerligen att blifva större, än den af utskottet beräknade. Men då skulle staten sannolikt blifva nödsakad att för amortering och förräntande af löseskillingen fortsätta malmexporten i en skala,

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

som icke kan anses vara tillfredsställande med afseende å statens framtid såsom ägare af malmfältet. Ty statens verksamhet i denna egenskap bör icke gå ut på en ansträngd malmexport, utan i första rummet på att med hushållsaktighet tillvarata denna naturrikedom, på det att den må komma icke blott den nuvarande eller den närmast kommande generationen, utan framtida generationer till gagn.

Denna fördel skulle emellertid kunna komma att betagas staten, i viss mån åtminstone, därigenom att staten skulle, enligt det föreliggande förslaget, binda sig vid en obegränsad löseskilling. Därför hafva reservanterna ansett sig äga fullt fog för att, stöd- jande sig på de ekonomiska beräkningar Kungl. Maj:t framlagt, kräfvat, att dessa böra angifva den gräns, hvaröfver löseskillingen icke får höjas. Af utskottet har nu anförts ett skäl, som skulle kunna sägas vara af den största betydelse *emot* en sådan begränsning af löseskillingen, och det är det skälet, att bolaget icke skulle kunna med en sådan begränsning acceptera förslaget till aftal. Därom vet emellertid utskottet ingenting annat än hvad vi litet hvar anse oss veta, nämligen ett af en representativ person inom bolaget fälldt uttalande, att bolaget icke skulle kunna reflektera på ett sådant förslag om begränsning af löseskillingen. För min del håller jag före, att bolaget, om det sättes i tillfälle att närmare öfverväga de fördelar, som bolaget genom aftalet ostridigt vinner, nog skall föranledas att på allvar taga detta amendement till aftalet i öfvervägande.

Jag vill icke lämna detta tillfälle obegagnadt att nu gifva mig in äfven på en annan sida af saken, som redan förut många gånger både offentligt och enskildt kommit fram och som jag antager skall komma att äfven under debatten nu här i kammaren bringas på tal. Det har nämligen så många gånger kastats fram, att man vill ställa sig trakasserande gentemot bolaget och att man icke vill låta bolaget vederfaras den behandling, som bör tillkomma hvarje svensk medborgare, eller åtnjuta det rätts- skydd, hvarje svensk medborgare bör hafva att påräkna från svensk lag och svensk rättsåskådning. Man menar då, att staten genom ett inskridande här skulle träda bolagets rätt för nära, och man har ju både här i riksdagen och utaför densamma under de meningsbrytningar, som ägt rum rörande förhållandena med de norrbottniska malmfälten, framkastat något om den kungliga svenska afundsjukan såsom den härvidlag drifvande faktorn och såsom uppväckare af animositet mot bolaget. En sådan uppfattning som att det skulle vara afundsjukan mot den stora vinst bolaget skördar på sin malmbrytning, som skulle vara driffjädern — ett sådant antagande kan icke försvaras af annat än en åskådning, som icke kan uti ekonomiska företag se någon annan driffjäder än profiten. Men, såsom jag i början af mitt anförande tillät mig anföras, här står ett samhällsintresse, statens

intresse, gentemot ett enskildt intresse, och det är endast ur denna synpunkt frågan bör ses.

När man genomläser protokollen öfver debatten i kamrarne vid 1898 års riksdag, då nu gällande kontrakt antogs af Riksdagens båda kamrar, finner man, att statssynpunkten redan då fick mycket starka uttryck. Och det kan väl icke vara förmätet antaga, att till den utgång, frågan fick, bidrog i icke ringa mån det yttrande, som i Första Kammaren fälldes af dåvarande statsministern. Inom Första Kammaren uttalades stora betänkligheter mot detta kontrakt, som skulle möjliggöra en kolossal malmbrytning och malmexport till fördel för ett enskildt företag och den närmaste, nu varande generationen, men befarades lända till obotlig skada för landet i dess helhet och för framtiden. För att lugna sådana betänkligheter yttrade dåvarande statsministern i Första Kammaren: »Låt mig i sammanhang härmed påpeka beträffande talet om de stora kvantiteter malm, som till äfventyrs skola komma att utföras, att icke en enda ton kan utan statens medgifvande utföras utöfver de 1,200,000, som, i händelse Riksdagen godkänner det af vissa reservanter afgifna förslaget, skola bestämmas såsom maximum af statens skyldighet att frakta till Ofoten.» Och alldeles samma uppfattning framfördes i Andra Kammaren af dåvarande civilministern. Således ifrån regeringshåll ett det mest otvetydiga häfdande af statens rätt att ingripa kontrollerande och reglerande i dessa företag. Denna rätt äger staten på grund af det nuvarande kontraktet. Det gäller nu för staten att afhända sig denna rätt. Jag tror, att fördelarna för bolaget äro så stora, att den detaljförändring, som af reservanterna här föreslås, mycket väl bör kunna af bolaget accepteras.

Jag skall tillåta mig att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en passus i herr Kjelléns motion, där herr Kjellén pekar på den enda part, som till äfventyrs skulle komma att ställa sig alldeles afvisande mot det tillägg, som af reservanterna föreslagits. Det är den part, som herr Kjellén i sin motion kallar spekulanterna i bolagets värdepapper. Det medger jag, att från den partens håll har man nog starkt motstånd att vänta, därför att genom det tillägg, reservanterna här föreslagit, denna part kommer att förlora en spekulationscifra. Detta, tror jag, är den väsentliga nackdel, som kan sägas vidhäfta reservanternas förslag. I öfrigt tror jag, att förslaget äfven med reservanternas tillägg bereder såväl staten som bolaget högst afsevärda fördelar, och jag tror, att dessa ömsesidiga fördelar äro bättre afvägda genom reservanternas tillägg än genom förslaget utan detta tillägg.

Jag skall därför, herr talman, tillåta mig yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till den af herr Fränckel m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservation.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

Angående
vissa malmfält i Norrbotten.
(Forts.)

Herr Fürst: Herr talman, mina herrar! Då jag i ett par afseenden hyser en från utskottet afvikande åsigt, har jag, med hänsyn till denna frågas stora betydelse, ansett det vara min skyldighet att uttala mina betänkligheter.

Det grundläggande för en affär, sådan som det här är fråga om, och det, hvarpå denna ytterst baserar sig, är malmtillgången och hufvudsakligen den vid Kiiruna, hvarför, sedt från synpunkten af statens intresse, hela affärstransaktionen synes mig böra stå eller falla med malmtillgångens storlek.

Enligt den af professor Petersson gjorda utredning, som bifogats den kungl. propositionen, är malmtillgången å bolagets utmål vid Kiruna uppskattad till 480 millioner ton. Vore jag öfvertygad att denna siffra icke vore allt för missvisande, skulle min tvekan till stor del häfvas, och jag skulle då kunna finna det rimligt att godkänna en så stor malmbrytning som upp till 3,300,000 ton pr år.

Nu förefaller det mig, som om de siffror, hvarpå denna beräkning är gjord, ej äro så fullständiga, som skulle varit önskvärdt äfven för erhållande af ett endast approximativt resultat.

På ett malmfält af 3,000 meters längd äro nämligen enligt den propositionen åtföljande kartan endast 38 borrhål upptagna och af dessa gå enligt profilerna endast 16 genom malmagret, så att dess tjocklek kunnat bestämmas, medan öfriga endast visa förekomsten af malm, men ej dess mäktighet. Härvid bör äfven bemärkas, att så godt som alla de förenämnda 16 borrhålen ligga öfver eller omkring Luossajärvis yta, hvadan malmens mäktighet på djupet, t. ex. 250 meter under denna yta, ej synes vara på något ställe undersökt, utan endast hvilande på antaganden. — Professor Petersson säger också i sitt utlåtande å sid. 207, att »observationsmaterialet inom vissa delar är ganska ofullständigt». — Vid malmkvantitetens bestämmande har professor Petersson utgått från malmens egentliga vikt och malmarean i dagen och som stöd för de där af erhållna siffrorna åberopat magnetiska undersökningar. Rörande dessa ha redan en föregående talare uppläst hvad en fackman på området, bergmästaren Björn Kjellberg, skrivit i en artikel i Teknisk Tidskrift rörande »Några synpunkter i fråga om malmmängden i Kiirunavaara». Men utom hvad som redan upplästs förekommer i denna artikel äfven något annat, som här är af betydelse. Han säger där:

»Det skulle blifva alltför vidlyftigt att här ingå på en detaljerad behandling af samtliga offentliggjorda fakta för bedömande af ifrågavarande sak.

Sagda fakta torde emellertid under alla förhållanden få anses utgöra en synnerligen ringa grund för de officiella beräkningarna af förevarande malmmängd.

Det synes fortfarande vara sannolikhetsskäl, som utgör det egentliga stödet för dessa beräkningar.

Dyligt skäl är ock berättigadt inom vissa gränser vid bedömandet af malmmängder i allmänhet, i händelse det stödjes af erfarenhetsrön från brytning af liknande förekomster i närmaste grannskap.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

Som bekant förefinnes dock ej sådant stöd uti detta fall.»

På grund af dessa uttalanden ställer jag mig mycket tveksam gentemot malmtillgångarnes storlek, och Kungl. Maj:t synes äfven ej fullt hafva litat på den gjorda beräkningen, då Kungl. Maj:t i kontraktets § 9, trots den beräknade kvantiteten 480 millioner ton, supponerat, att i Kiirunavaara, efter brytning af de kontrakterade 75 millioner ton, endast skulle återstå 150 millioner ton. Ja, skulle det vara så illa stäldt med malmtillgången, då torde det väl ej kunna förnekas, att en brytning af 3,3 millioner ton per år är alltför hög, ty med densamma skulle fältet vara länsadt på mindre än 70 år.

Jag vill här meddela, att i Tyskland, som förfogar öfver de största koltillgångarne i Europa, med säkerhet öfver 300 milliarder ton, framlagts ett lagförslag om förbud att vidare inmuta kollager, utan skola dessa tillfalla staten.

Den ungefärliga lösesumma, som är beräknad, har baserats på en vinst per ton af 3 kronor. Mig synes denna siffra vara allt för lågt tilltagen, ty redan nu torde vinsten pr ton vara omkring 4 kronor 86 öre enligt en beräkning jag gjort med de siffror, som stått till buds. Det synes mig visserligen vara af en mera underordnad betydelse, om lösningssumman skulle blifva något högre än den beräknade, blott tillräckligt stor kvantitet malm återstode, och staten kan ju afstå från sin lösningsrätt, men mig bjuder det dock emot att lägga mitt ord för en affärsuppgörelse, där betalningssumman ej är åtminstone till sin maximihöjd bestämd. Det synes mig ej heller lida tvifvel om, att brytningskostnaderna för närvarande, medan arbetet sker i dagen, äro afsevärdt billigare, än de komma att ställa sig vid den tidpunkt, då staten eventuellt skulle blifva ägare af malmfältet. Härigenom torde en minskning i vinsten uppstå, och synes mig en motsvarande värdeminskning af malmtillgången böra vara motiverad. Af motsvarande siffror från andra gruffält uppskattar jag ökningen i brytningskostnaden till cirka 2 kronor per ton, hvarför, med hänsyn till den siffra Kungl. Maj:t lagt till grund för beräkningarne som en skälig medelvinst, eller 3 kronor per ton, följer, att malmens värde i berget bör beräknas efter 1 krona per ton. Med den malmkvantitet, som af Kungl. Maj:t vid öfvertagandet ansetts böra ligga till grund för uppgörelsen, utan afdrag å lösesumman beräknad enligt kontraktets grunder, eller förut omnämnda 150 millioner ton, vinnes en hållpunkt för fixerande af lösningssumman, som efter 1 krona per ton skulle uppgå till 150 millioner kronor.

Herr talman! Med anledning af hvad jag här anfört anhål-

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

ler jag att få yrka bifall till den af herr Branting i ämnet väckta motionen.

Herr Nordström: Herr talman! Den föreliggande kungl. propositionen är fotad på felaktiga förutsättningar och utgör resultatet af Grängesbergsbolagets ansträngningar att vilseleda såväl regeringen som Riksdagen.

Då professor Törnebohm för två år sedan afgaf sitt utlåtande i denna fråga till bevillningsutskottet, så, ehuru han ställde sig afgjordt på Grängesbergsbolagets sida — något som man kan se af hans skriftliga inlägga — kom han likväl till det resultatet, att vi hade ingen järnmalm att ödsla bort. Detta var mycket riktigt anmärkt, och jag tror, att det håller streck. Jag skall be att få erinra om hvad jag vid ett par föregående tillfällen, då denna fråga förelegat, påvisat inom denna kammare. För 100 år sedan var malmbrytningen inom hela världen knappast en miljon ton. I närvarande stund uppgår malmbrytningen till öfver 100 miljoner ton, och med den oerhörda stegring, som järnförbrukningen visat under de sista 20, 25 åren, har man att påräkna, att om en 20, 25 år härefter förbrukningen skall uppgå till eller kanske öfverstiga 200 miljoner ton. Då man beräknar malmtillgångarna inom vårt eget land till 1,200 miljoner ton, såsom professor Törnebohm gjort, hvilken dock är mycket sangvinisk, skulle alltså brytningen om 20 år motsvara en sjättedel af hela världens malmförbrukning. Om man återigen utgår ifrån professor Sjögrens och disponent Tibergs beräkningar, enligt hvilka vår sammanlagda malmtillgång icke skulle öfverstiga 600 miljoner ton, skulle vår brytning om 20 år endast motsvara 3 års världsforbrukning. Detta torde vara nog för att bevisa, att vi icke ha någon järnmalm att ödsla bort.

Hvad sedan vidkommer malmtillgångarna uppe i Norrbotten, särskildt i Kiruna och Gellivare, stöder sig professor Törnebohm uteslutande på disponent Lundboms beräkningar. Men det torde snart visa sig, att dessa beräkningar äro byggda på ohållbar grund. Disponent Lundbom har nämligen gått ut ifrån, att malmarealen i Kiruna i dagen uppgår till 3,776 kvadratmeter, och sedan beräknar han, att där finnes en gedigen järnklump till 200 meter ofvan och till 300 meter under Luossajärvis nivå. Nu har emellertid bergmästare Kjellberg, som tjänstgjort såsom kontrollant vid de borrhningar, som däruppe företagits, lämnat den upplysningen, att af de i bergmassan nedsprängda borrhålen, uppgående till ett antal af omkring tjugu, blott ett enda sänkts till 238 meters djup, de öfriga blott till något mera än 130 meter. Med sådana lösa grunder kommer man likväl med det påståendet, att det är en gedigen järnklump, som vi där ha att göra med. Bergmästare Kjellberg meddelar äfven, att ehuru borrhålen icke gingo djupare, än hvad jag nyss nämnde, påträffade man dock

andra berglager, gråberg, porfyr och berg utan värde. Hvad som ligger under dessa lager och under dessa borrhål, det har man icke det ringaste reda på, och därför tror jag, att herr civilministern lika litet som jag eller någon annan kan beräkna, huru mycket malm, som där finnes. Med all sannolikhet äro beräkningarna alldeles för sangviniska, och undersökningen så gjord, att den icke duger att bygga på. Det behöfves en helt annan undersökning än den, som hittills blifvit åstadkommen, hvilket för resten skett — genom Grängesbergskonsortiet.

Nu har Kungl. Maj:t beräknat den behållning, som en ton malm inbringar bolaget, till i närvarande stund i medeltal 3 kronor. Jag har här emellertid bref från disponent Tiberg, däri han uppgifver, att i Middlesborough har medelpriset under de sistförflutna månaderna varit 26 skilling 6 pence för A-malm, och för C- och D-malm 6 à 7 shillings lägre, allt per ton och med en malmprocent af 60 %. Om malmprocenten stiger, får malmen ett högre värde, och såsom vi veta, har den malm, som hittills brutits i Kiruna, vanligtvis en malmprocent, som öfverstiger 60 %, den kan till och med gå upp till 70 %. Om man utgår ifrån detta medelpris, 26 skilling 6 pence per ton, hvilket motsvarar 23 kronor 85 öre, och sedan lägger till 2 kronor för den högre malmhalten, får man det närvarande priset i Middlesborough till i medeltal 25 kronor 85 öre för denna Kirunamalm. Drager man nu därifrån kostnaderna för brytning och frakt till Riksgränsen, eller 3 kronor 35 öre, samt från Riksgränsen till Middlesborough, 5 kronor 20 öre, eller sammanlagdt 8 kronor 55 öre, skulle bolagets behållning blifva icke 3 kronor, utan 17 kronor 30 öre för A-malm och med samma beräkning 10 kronor för den öfriga malmen, allt per ton — det blir således ett helt annat resultat, mina herrar!

Sedan skulle vi enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, efter det de 30 åren gått till ända, inlösa dessa malmberg, sedan man under tiden fått tömma dem på den bästa och lättast åtkomliga malmen. Hvad tro herrarne det då skulle blifva för en lösesumma? Jo, det har major Adelsköld tydligt visat i sin broschyr om malmfrågan. Där framhålles, hurusom det är brist på järnmalm i världen; i Storbritannien, som hittildags varit Europas mest järnproducerande land, har malmbrytningen under de sista tjugu åren nedgått till hälften, därför att tillgångarne börjat att sina. För 30 år sedan, då engelsmännen blefvo ägare till Bilbaofälten i Spanien, sades det, att tillgångarne där voro *out-tömliga*. Hvad har händt? Jo, i detta nu har så mycket malm brutits i Bilbao, att malmen där nu är på upphållningen, och den, som nu brytes där, har icke på långt när den järnhalt, som malmen först hade, och utgör endast en bråkdel af hvad som för tio år sedan bröts. Världens för närvarande största kända malmfält är Lakesuperiordistriktet i Nordamerika; där har under

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

de sista 20 åren brutits en så oerhörd kvantitet järnmalm — det har varit en rofbrytning utan all gräns — att redan nu flera af de mest gifvande grufvorna där äro uttömda. Då det ställer sig på det sättet, borde man väl ändå tänka något litet på våra efterkommande, ty dessa malmtillgångar representera en egendom, som icke ensamt vi ha att förfoga öfver, utan hvilken äfven bör komma våra efterkommande till godo, och vi böra ställa så till, att vårt land kan äga bestånd äfven efter oss.

Det säges visserligen, att man här kan bryta så och så mycket och att malmen icke skall taga slut ändå. Men de fackmän, som satt sig in i denna fråga i de stora länderna England, Tyskland och Amerika, ha de allvarligaste bekymmer och farhågor för en instundande järnnöd, och de beräkna till och med, att denna järnnöd skall inträda redan före detta århundrades utgång. Man har utsändt experter jorden rundt för att söka järnmalm, men de ha återkommit med ganska nedslående underrättelser. Det är väl ändå så, att det allmännas intressen måste gå framför den enskilda vinningslystnaden; här är det Kungl. Maj:ts och Riksdagens ovillkorliga plikt att se till att icke våra naturrikedomar missbrukas eller sköflas i förtid. En framsynt statsman måste räkna med icke allenast stundens behof, utan äfven framtidens, och den sanne fosterlandsvännen måste äfven se saken från samma synpunkt. Därför tror jag, mina herrar, att denna fråga icke ännu är mogen för sin lösning. Vi stå ju dock här på en fast grund, ty vi kunna låta 1898 års kontrakt vara gällande, intilldess att en opartisk utredning blir gjord af sakkunniga — icke af grängesbergare, utan af andra — då skola vi komma till ett annat resultat, och då kanske vi också komma att få tala med herrar grängesbergare på ett annat vis.

Riksdagen har beviljat detta bolag allenastående förmåner, sådana, som ingen annan grufägare eller bruksägare eller hvem som helst har fått; ingen inom Sveriges land får sådana ned-sättningar i sin frakttaxa, som hvad Grängesbergsbolaget åtnjuter för sin malmfrakt. Ifrån Kiruna till Riksgränsen är den ordinarie frakttaxan 3 kronor 30 öre per ton, men detta bolag får frakta sin malm för 2 kronor per ton. Kungl. Maj:t har nu visserligen föreslagit en fraktsats å 2 kronor 68 öre, men den är ändå betydligt lägre än den ordinarie frakttaxan. Ifrån Gellivare till Svartön har bolaget åtnjutit en fraktnedsättning af cirka 1 krona 95 öre, nämligen från 4 kronor 70 öre, som är den ordinarie frakttaxan, till 2 kronor 75 öre. Om bolaget icke förtjänade så oerhördt, som det gjort och fortfarande gör, så kunde man ju resonera om saken. Bolaget förtjänar nu en 10 å 11 miljoner kronor om året, och det skulle förtjäna ännu mera, om det nu föreliggande kungl. förslaget blir antaget. Ifall nämligen de priser, som disponent Tiberg uppgifver, äro riktiga — och de torde nog vara lika korrekta som de af Kungl. Maj:t efter

Grängesbergstrusten anförda — skulle bolaget på ett enda år kunna inhösta hela aktiekapitalet genom den vinst, som bolaget gör på malmbrytningen. Detta är väl ändock orimligt.

Jag vill äfven erinra om en annan sak. Då det år 1898 var fråga om anläggning af en järnväg från Gellivare till Riksgränsen, uttalade den dåvarande statsministern, att det här skulle bli ett uppsving för vår sjöfartsnäring, då en stor export af järnmalm skulle kunna ske med svenska fartyg. Huru har det nu gått? Ja, det är nog så, att större delen af de fartyg, som nu ombesörja denna trafik, bära svensk flagga. Då jag emellertid för några år sedan satt såsom ledamot i det utskott, som hade att behandla frågan om sjöfartsassurans, blef jag litet initierad i de förhållanden, som röra vår utländska handelssjöfart, och då fick jag visshet om, huru det förhåller sig i ifrågavarande afseende. Man begagnar sig af en svensk bulvan, hvilken funktioneerar såsom hufvudredare och som nominellt sköter rederiets angelägenheter, men aktierna, mina herrar, de ägas af engelsmännen och andra utlänningar, och det är dessa, som inhösta inkomsterna. På samma sätt förhåller det sig med dessa malmfartyg. De gå under svensk flagga, men det är utlänningarna, som taga den större delen af vinsten. Jag tycker, att man icke borde ha förbisett den saken, när ett så vidlyftigt förslag som detta framlägges till antagande. Den saken är så viktig, att det går icke an att lättsinnigt negligera densamma.

Här har förut i dag något berörts frågan om den tyska handelstraktaten och hvad vi i det hänseendet ha att vänta. Herr Sjö har här nämnt, hvad tyske statssekreteraren Posadowsky förra året yttrade beträffande frågan om en handelstraktat mellan Sverige och Tyskland. Han sade då bland annat, att tyskarne skulle nog veta att sköta de dumma svenskarne så, som de förtjänade, och att tyskarne nog skulle veta att tillvarataga sina intressen. Det ordet böra vi fästa oss vid; vi böra komma ihåg, hvad vi ha att vänta 3 år härefter, när den nya uppgörelsen med tyskarne skall äga rum. Då äro vi slagna till slantar, om detta Kungl. Maj:ts förslag blir antaget, och då kunna vi ingenting uträtta. Vi få då göra precis samma erfarenhet, som spanjorerna gjorde, när de sent omsider finga ögonen öppna för hvad det innebar, att engelsmännen blefvo ägare till malmfälten i Bilbao. Spanska regeringen inlämnade ett lagförslag till Cortes angående åsättandet af en exporttull å malm. Hvad hände då? Jo, den engelska regeringen skickade en flottafdelning till Biskayaviken med en skrifvelse till den engelska ambassadören i Madrid, att om icke det nämnda förslaget återkallades, skulle det betraktas såsom casus belli, »ty», heter det, »vi måste skydda våra egna undersåtars rättigheter». Hvad tro herrarne, att resultatet skulle bli, om vi nu gå in på det föreliggande förslaget och sedan få ett liknande ultimatum från Tyskland eller England? Tro herrarne, att vi

*Angående
vissa malmfält i Norrbotten.*

(Forts.)

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

då skulle ha tillräcklig motståndskraft? Nej, mina herrar, tron I det, så tagen I fel. Jag anser därför, att det är mycket stor fara att nu på detta sätt binda sig.

Detta är den ojämförligt största ekonomiska fråga, som förelagts svenska Riksdagen sedan år 1809, och om vi gå med på detta förslag, ha vi bundit händerna på våra efterkommande. Men detta kan icke vara klokt och förståndigt; vi ha skyldigheter mot våra barn, och vi måste tänka oss för något längre än näsan räcker. Jag tror sålunda icke, att frågan ännu är mogen. Vi ha ju en fast grund att stå på, nämligen 1898 års kontrakt. Grängesbergarna må ju få bryta sina 1,200,000 ton, men vi må icke låta dem komma längre, förrän vi få en opartisk utredning af frågan.

Det har här föreslagits, att man för att möjliggöra den oerhörda transporten af malm genast måste anslå 3,150,000 kronor för banans komplettering och att vi sedan ytterligare måste lägga ut mer än 10 miljoner kronor till. Tro herrarne, att det är nog med detta? Nej! År 1898 beviljade Riksdagen ett anslag å 21 miljoner kronor för anläggade af Ofotenbanan, och då påstods det så tvärsäkert, att det skulle räcka. Hvad har händt? Jo, nu ha kostnaderna för denna bana stigit upp till 35 miljoner kronor, och skola vi frakta en så stor malmkvantitet, som här är föreslaget, eller 4 miljoner ton, så räcker icke den bana till, som nu är anlagd, utan den måste då göras dubbelspårig i hela sin längd, det är min åsikt. För att anlägga dubbla spår förslå emellertid icke 10 miljoner kronor, utan därtill åtgå 20 eller kanske 30 miljoner.

Jag kan icke förstå annat, än att afsikten här är att uttränga och utestänga andra trafikanter. Vi ha nyss hört en interpellation framställas rörande gruffälten i Svappavaara, och det bolag, som det där gäller, har gifvit staten bra mycket bättre villkor än hvad detta Grängesbergsbolag har gjort, ty det erbjuder sig att gratis lämna 100,000 ton om året för att komma den svenska järntillverkningen till godo, endast staten betalar brytnings- och transportkostnaderna. Det kunde ju vara någonting att taga vara på. Men såvidt jag kan finna af Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande i den nu förevarande frågan, vill Grängesbergstrusten vara ensam herre på täppan och utestänga alla öfriga. Men något sådant kan väl icke vara rätt eller staten värdigt.

Det finnes mycket, som jag här skulle vilja tillägga, men jag skall nu icke uppehålla kammarens tid därmed. Jag har emellertid trott mig finna, att den här gjorda undersökningen är alldeles otillräcklig och byggd på ensidiga och vilseledande uppgifter, och jag tror därför, att det blir ett tungt ansvar för Kungl. Maj:ts regering och Riksdagen, om det nu föreliggande förslaget antages. Jag skall därför, herr talman, för närvarande inskränka

mig till att yrka bifall till den af herr Kjellén i ämnet väckta motionen.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

Hans excellens herr statsminister Lindman: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren yttrade, att den fråga, som nu föreligger till behandling, är en fråga af den allra största ekonomiska betydelse, och jag gifver honom fullkomligt rätt däri. Om jag alltså här löper fara att blifva något vidlyftig i det yttrande, som jag nu kommer att afgifva, så gör jag detta just därför, att frågan är af en så stor betydelse.

Jag ber att först få närmare angifva de ledande principer, som legat till grund vid uppgörandet af det föreliggande förslaget. Jag kan sammanfatta dem ganska kort. Den första grundsatsen här är, att svenska staten skall erhålla ett inflytande öfver de nu ifrågavarande grufbolagens egendomar i Norrbotten; den andra är, att man skall hindra utländskt inflytande att göra sig gällande beträffande äganderätten af dessa egendomar; den tredje, att man skall tillse, att den svenska järnhandteringen, i den mån den nu eller framdeles behöfver malm från Norrbotten, må kunna äga tillgång därtill, samt slutligen den fjärde, att staten skall erhålla inkomster ifrån dessa företag.

De bolag och de egendomar, som frågan här gäller, äro egentligen trenne. Det första och största är Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, som är ägare till Kiirunavaara malmberg och Luossavaara malmberg samt till åtskilliga andra fyndigheter. Det andra är aktiebolaget Gellivare malmfält, ägare till Gellivare malmberg, och det tredje är Mertainens grufaktiebolag, som är ägare till Ekströmsberg, Mertainen och åtskilliga andra fyndigheter. Samtliga aktier i de två sistnämnda bolagen, Gellivare och Mertainens, ägas af trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund; i det allra närmaste alla aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag ägas också af trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund. Jag kan följaktligen säga, att detta trafikaktiebolag har så godt som uteslutande äganderätten till samtliga här ifrågavarande bolag och grufvor.

Med det aftal, som Kungl. Maj:t här förelagt Riksdagen, afses, att till staten skulle med full dispositionsrätt öfverlämnas samtliga dessa bolag tillhöriga grufvor, utom Kiirunavaara och Gellivare malmberg, följaktligen Luossavaara malmberg, Ekströmsberg och alla öfriga fyndigheter utom de nu nämnda; i fråga om dessa skulle bolaget afstå helt och hållet från sin äganderätt. Beträffande Kiirunavaara och Gellivare malmberg skulle äganderätten helt och hållet öfverlämnas till Luossavaarabolaget, och i detta bolag skulle staten erhålla halfva aktiekapitalet i form af preferensaktier. Samtliga de tre bolagens skulder betalas af trafikaktiebolaget, så att bolagen blifva skuldfria, och trafikaktiebolaget ansvarar för de skulder det omordnade Luossavaara-Kiiru-

*Ängående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

navaara aktiebolag under kontraktstiden kan åsamka sig, så att vid kontraktstidens slut, den må nu bli efter 25 eller efter 30 år, icke några skulder häfta vid bolaget. Däremot får trafikaktiebolaget behålla de kontanter och värdepapper, som finnas i bolagets ägo. Förhållandet är det, att bolaget vid Kiirunavaara, om jag nu får speciellt fästa mig vid den största af de grufvor, som det här gäller, äger utmål sträckande sig efter hela malmyrggens längd; på sidan om dessa utmål, nämligen öster om dem, finnas andra utmål utaf ett annat slag, och i dessa har såväl staten som bolaget äganderätt med hälften hvardera.

Jag fäster särskildt uppmärksamhet vid dessa utmål därför, att de spelat en viss roll i uppgörelsen, och jag betonar, att af detta slags utmål är staten i denna stund ägare till hälften och bolaget till hälften. Men staten har på 20 år arrenderat ut dessa utmål till bolaget. Någon brytning af dem lärer för öfrigt icke kunna förekomma under kontraktstiden, därför att malmen i dem ligger på betydande djup. Slutligen kommer den tredje sortens äganderätt, nämligen med afseende å fyndigheter, som icke äro utmålslagda, men där staten har äganderätt, ty staten är ägare till marken kring malmbergen. Vål har Luossavaarabolaget en äganderätt, som det förvärfvat af staten, men staten har förbehållit sig rätt till all den malm, som finnes under denna äganderätt. Nu skola de utmål, som ägas af staten och bolaget tillsammans, enligt kontraktet öfverlämnas till bolaget. Jag ber få påpeka, att därigenom inträder icke någon som helst ändring i äganderätten, ty därigenom, att staten är aktieägare af hälften, har också staten kvar hälften af dessa utmål, liksom staten hade förut. Det är endast en förändring i brytningsrätten, som skulle inträda, ty som förhållandet nu är, skola staten och bolaget bryta tillsammans i de utmål, där brytning ifrågakommer, och dela malmerna till hälften hvardera på grund af grufstadgans föreskrift. Nu skola utmålen öfverlämnas till bolaget, och så bryter bolaget malmen, men staten äger hälften och trafikbolaget äger hälften i Luossavaarabolaget; det är alltså endast en annan form för brytningsrätten, men icke någon förändring i äganderätten.

För det förvärf, som ifrågakommer här för statens räkning, betalas icke någon direkt köpeskilling, men staten utfäster sig till vissa åtaganden. Det ena af dessa åtaganden är det, att exporttull icke får under kontraktstiden åsättas eller, rättare sagdt, det ligger i kontraktet, att om exporttull åsättes, skall den restitueras i den mån, som brytning sker, alltså icke i den mån, som genom kontraktet exporttullen skulle ersättas af malmköparne. Jag återkommer framdeles till detta.

Jag vill nu endast i korthet uppräknat hvad staten afstår. Då hafva vi först skattevillkoret eller det villkor, enligt hvilket staten förpliktar sig, att detta bolag icke skall behöfva vidkännas högre direkt beskattning, än som gäller för de största bankbolag,

som finnas i Sverige; dock väl till märkandes, att om direkt beskattning skulle införas i högre progression, än som gäller i denna dag, så skall bolaget hafva skyldighet att betala den ökning, som drabbar andra skattskyldiga. Bolaget har därigenom en trygghet för, att det icke särskildt utsättes för »statens omvårdnad» i detta fall. Rättegången skall nedläggas mot Gellivarebolaget, och hvad rättegången beträffar, så har jag för min del alltid haft den uppfattningen, att denna rättegång aldrig skulle anhängiggjorts, ty den har icke kunnat vinnas och har icke heller vunnits vare sig i häradsrätten eller hofrätten och ligger nu i högsta domstolen, där den ännu icke är afgjord. Slutligen får bolaget under vissa år — 25 å 30 — rätt att transportera vissa bestämda kvantiteter malm å järnvägen, i genomsnitt 3 miljoner ton från Kiruna och från Gellivare 750,000 ton.

Hvad erhåller nu staten i utbyte för detta? Jo, staten erhåller, såsom förut nämnts, full äganderätt till vissa malmberg och halfva äganderätten till de båda största, Kiiirunavaara och Gellivare malmberg. Staten erhåller utdelning å preferensaktierna under den tid kontraktet varar, i form af royalty, utgående, som nämnts, med en krona i början, en krona och femtio öre sedan och med två kronor under de sista fem åren från Kiruna och hälften så mycket från Gellivare. Slutligen har staten betingat sig rätt att inlösa den andra halfvan efter vissa år. Denna lösningsrätt har spelat en stor roll i motioner och utskottsbetänkanden, och därför förbigår jag den nu för att återkomma till den sedan. Bolaget skall vidare sörja för en rationell brytning i bergen, och bolaget skall äfven se till, att det bygges ordentliga arbetarebostäder. Slutligen åtager sig bolaget, hvad jag anser för full säkerhet för alla dess förbindelser för ifrågavarande kontrakt, nämligen att, utom bolagens gemensamma borgen, samtliga trafikaktiebolagets aktier i det nya Luossavaara-Kiiirunavaarabolaget skola ligga som säkerhet i riksbanken för bolagets åtagande i ifrågavarande kontrakt.

Vidare har genom detta kontrakt svensk järntillverkning, utöfver den malm, som kan brytas från de åt staten helt öfverlämnade bergen, tillgodosetts äfven därigenom, att bolaget är skyldigt att från de andra malmbergen, som bolaget behåller, öfverlämna vissa bestämda kvantiteter af den malm, som brytes, till svensk järnhandtering. Den kan fixeras så högt som till 200,000 ton första året af kontraktstiden, under det andra året ytterligare 200,000 ton och sedan för hvarje år 150,000 ton mera.

De invändningar, som gjorts mot hela denna uppgörelse, ber jag att nu få något närmare bemöta. Jag fäster mig då i första rummet vid den anmärkning, som afser tillverkning i Sverige af järn af dessa malmer. Det är ju gifvet, att hvar och en skulle hellre vilja se, att en stor järnindustri skulle kunna uppstå i vårt land, än att dessa malmer såldes till utlandet för

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.

(Forts.)

att där förädlas. Men må man vara huru stor sangviniker som helst, så lider det intet tvifvel, att, om man nyktert ser på saken, man ganska snart skall finna, att det är omöjligt att inom vårt land förädla de kvantiteter, som här är fråga om. Låt oss tänka på, hvad svensk järnhandtering är. Den är en kvalitetstillverkning, byggd på smältning af fosforfria malmer med träkol, ett utomordentligt fint material, som betingar ett högt pris i förhållande till det utländska järnet. Nu säger man, att utlandet genom förbättrade metoder blifvit satt i tillfälle att uttränga oss och vår tillverkning. Ja, det är sannt så till vida, att utlandet genom förbättrade metoder verkligen utträngt det svenska järnet på många håll, men samtidigt har efterfrågan på det svenska goda, dyrbara materialet stigit i betydande grad, så att vår järntillverkning för närvarande är betydligt högre, än den var för 20 à 30 år sedan, och stiger för hvarje år. De malmer, som erhållas från Norrbotten, äro alla i hufvudsak mycket fosforhaltiga och kunna endast för närvarande i mycket ringa omfattning användas för tillverkning af järn med den metod, som jag nyss angifvit. Då återstår att se: kunna de användas för tillverkning med en annan metod, t. ex. med den metod, som för närvarande praktiseras i England, Belgien, Tyskland och Amerika, nämligen smältning med koks? Ja, för visso kunna de användas på detta sätt. Men blir det ekonomiskt lönande? Undersöker man t. ex. frågan, huru det skulle ställa sig att bygga ett järnverk i Göteborg — och på annat ställe, än där det finnes en isfri hamn hela året om, sålunda näppeligen i Luleå, hvars hamn är stängd 7 månader af året — och smälta malm på detta sätt vid ett dylikt järnverk, så finner man, att stenkol måste importeras från England till Göteborg för att där förvandlas till koks. Redan detta ställer vår tillverkning i ett ogynnsammare läge än den engelska järntillverkningen, som icke drabbas af så hög frakt. Resultatet är, att vi, för att kunna bestå i konkurrensen, måste erhålla malmen till billigare pris, men genom den uppgörelse, som här föreligger, är sörjdt för att staten, om den vill, kan uppmuntra och uppfatta en dylik järntillverkning, ty staten kan från de grufvor, som öfverlämnas till staten, bryta eller låta bryta malm och tillhandahålla ett dylikt järnverk denna malm till brytningspris.

Ja, man talar om, att man kan tillverka järn med elektricitet. Ja, det är sannt, det kan man göra, ehuruval den frågan icke nått den utveckling, som många föreställa sig. Jag talar nu ej om att smälta *järn*, utan smälta *malm* med elektricitet. För att åstadkomma detta, erfordras kraft, som endast kan presteras af våra vattenfall. Om samtliga svenska statens större vattenfall — enligt vattenfallskommissionens berättelse — skulle användas för detta ändamål, bland dem också Trollhättan inberäknadt, så skulle därmed icke kunna smältas mer än $3\frac{1}{2}$ miljoner ton malm; därför skulle emellertid fordras samtliga statens

större vattenfall, utan att man ändock skulle kunna uppnå en så stor kvantitet, som nu är ifrågasatt att årligen exporteras,

Kan man då tillverka järn med torf? Ja, om herrarne läsa den redogörelse, som är vidfogad Kungl. Maj:ts proposition och afgifven af en af vårt lands främste för att icke säga den främste kännaren af svensk järn- och stålindustri, öfveringenjören vid järnkotoret Brinell, så se herrarne, huru vidlyftigt han utvecklat denna fråga och visat, att en stor järntillverkning, baserad på torf, är så godt som omöjlig. Att återigen smälta obegränsade kvantiteter malm med träkol låter sig icke göra, därför att vi icke kunna producera så mycket träkol, som därtill skulle behövas. Redan nu möter det stora svårigheter att vid vårt järn- och ståltillverkning erhålla tillräckliga kvantiteter träkol. Huru mycket större skulle svårigheterna icke blifva, om man skulle vilja använda träkol vid järntillverkning af Norrbottens malmer? Och skola vi kunna vi tillverka järn med ett så dyrbart material? Ekonomiskt blir det icke.

I en motion, afgifven af herr Kjellén, yttras om den exporterade malmen:

»Sålunda hotar malmexporten att kosta oss extra vår egen järnmarknad. Ingen inhemsk produktion synes i längden kunna lefva i denna konkurrens, som vi själfva mata med råvaran. Den ökade exporten *kan* innebära, att vi omsmida Kiruna till ett dödande vapen mot vår egen järnindustri.»

Herr Kjellén stöder sig därvid på ett uttalande af professor Odelstierna vid tekniska högskolan, en erfaren fackman, men jag vill icke tillmäta hans yttrande betydelse annat än då han talar om fakta, som höra till ifrågavarande sak — icke då han talar om andra saker. Jag har en stor aktning för vetenskapsmännens lärdom i dessa fall, men jag tillåter mig dock att säga, att man icke får sätta den praktiska erfarenheten alldeles på sidan om hithörande frågor. För egen del har jag varit praktisk utöfvare af detta yrke, nämligen järn- och ståltillverkning, under många år, och jag tilltror äfven mig att kunna något bedöma denna fråga. Detta yttrande af professor Odelstierna lyder så: »Tysk basisk bessemer och dito basisk martin, till hvilkas framställande dessa svenska malmer hufvudsakligen användas, utgöra vårt eget järns farligaste konkurrenter.» Han säger vidare, att vi nu befinna oss i en stigande ekonomisk våg, och att när vi komma tillbaka ner i vågdalen, hafva vi, genom att förut hafva sålt billig malm till Tyskland, uppammat en konkurrens, som sedermera kommer att slå ihjäl vår egen järnindustri. Detta hans yttrande finner dock icke stöd af några fakta. Det billigaste järn, som tillverkas i Europa, tillverkas icke af svensk malm; det tillverkas uti Luxemburg utaf s. k. minettmalmer, de malmer, om hvilka en talare, nämligen herr Fürst, yttrade, att de af honom uppskattades till 300 milliarder ton. Jag misstänker, att denna

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

siffrorna icke är riktiga, ty, enligt de uppgifter jag har fått, skulle dessa malmer uppgå till $3\frac{1}{2}$ milliarder ton. Den högsta siffran, som jag sett uppgifvas, är 5 milliarder. Således torde herr Furst hafva uppskattat dessa malmer till ungefär 100 gånger så mycket, som jag tror i verkligheten finnes. Utaf dessa malmer tillverkas det billigaste järn i Europa. 40 % af Tysklands och LUXEMBURGS hela tackjärnstillverkning är uteslutande byggd på dessa malmer utan någon blandning med andra malmer — och alltså ingen svensk malm. Tyskland använde under år 1905 tillhoppa nära 30 miljoner ton malm, däraf 6 miljoner importerade. Af dessa 6 miljoner ton var endast 1,6 miljon svensk järnmalm. Alltså, för Tysklands järntillverkning 1905 användes alltså $\frac{1}{18}$ eller 6 % svensk malm. Jag kan ej då se den *förintande* verkan för Sveriges järnhandtering, som ett beslut om ökning af malmexporten med något öfver 1 miljon ton skulle förorsaka. Här gäller frågan att från de ifrågavarande tre malm-tillgångarna, därifrån år 1906 exporterades 3,2 miljoner ton, öka malmexporten till 4,4 miljoner ton, alltså en ökning under år 1906 af den verkliga exporten med 1,2 miljon ton. Tror då någon på fullt allvar, att genom en ökning på 1,2 miljon ton vår järnhandtering skall gå under, eller att denna ökning är så nödvändig för utlandet, då samtliga länders järnmalmsbrytning år 1903 var 100 miljoner ton? Tror verkligen någon, att denna ökning af 1,2 miljon utaf malmexporten skall kunna åstadkommas en så *förödande* verkan? Jag för min del tror det icke.

Vi hafva under senare åren ökat vår export af malm till Tyskland. Men om herr Kjelléns yttrande vore riktigt, skulle följden hafva blifvit, att vår järnexport till Tyskland skulle hafva gått ned. Men så är icke fallet. Ty år 1880 var vår export till Tyskland 11,823 ton och 25 år därefter 78,900 ton, således 7 gånger så stor. Och denna export ökas årligen, den går icke ned, *oaktadt* vi öka exporten af malm till Tyskland.

Herr Kjellén åberopar sig vidare på yttranden af bruksägare och tillverkare af järn. Göteborgs Handelstidning hade en samling yttranden af dylika personer för en tid sedan. Jag har genomläst dessa och summerat ihop hvad de sade. Det var 13 stycken, som yttrat sig. En af dem ansåg, att det var olämpligt att nu uttala sig. Två hade icke någon bestämd mening om exportens storlek. Två ansågo den nuvarande exporten böra bibehållas. Men åtta ansågo en ökning vara mera till gagn än till skada. Ja, jag skall icke upptaga herrarne längre med denna fråga. Jag vill dock säga, att ingen människa, som är förtrogen med de villkor, under hvilka vårt lands järnhandtering arbetar och med afsättningsmöjligheterna i utlandet af svensk järnmalm, ingen, säger jag, som är förtrogen därmed, kan påstå, att vi i reglerandet af vår malmexport hafva ett medel att öka och minska efterfrågan på svenskt järn.

En annan viktig fråga, som också har sysselsatt tankarna, är frågan om exporttullen och dess betydelse. Man säger, att, genom att nu afhända sig det vapen, som exporttullen utgör, man skulle komma uti ett sämre läge vid blifvande traktatunderhandlingar med frammande länder. Jag vill icke bestrida, att så möjligen kan blifva fallet till någon del. Men jag vill påstå, att det vapen, som exporttullen utgör, har till fullo utnyttjats vid den uppgörelse, som här är i fråga. Tror någon utaf herrarne, att man skulle kunna på frivillighetens väg — om man nämligen icke endast lägger statens tunga hand på en annan egendom — kunna träffa en uppgörelse, om bolaget vore utsatt för att, när som helst under kontraktstiden, kunna drabbas af en exporttull, huru hög som helst? En dylik uppgörelse är för mig otänkbar. Också har genom att staten afstått från exporttullen uppgörelsen blifvit så pass, som den, efter min mening, är.

Herr Kjellén säger, att man skall uppgöra provisoriskt *nu*, och att man *sedan* skall uppgöra samtidigt en tysk handelstraktat och ett kontrakt med malmbolaget. Ja, det vore utmärkt bra, om man kunde få göra det — om man nämligen hade de båda parterna i sin hand och kunde säga till dem båda två: just nu är det för mig ett lämpligt ögonblick att underhandla; just nu skall det ske. Man skulle med högra handen underhandla med den ena och med vänstra handen med den andra och begagna exporttullsvapnet mot dem båda två. Teoretiskt är det utmärkt, men i praktiken är jag icke säker på, att det kommer att gå på det sättet. Ty ingen kan befalla den ena eller andra att underhandla, just när det är för staten lägligt. Likväl säger herr Kjellén, att underhandling och ett nytt förslag böra komma till stånd redan nästa år. Jag förstår icke, huru dessa båda saker kunna stå tillsammans med hvarandra. Ty icke kunna vi upptaga underhandling med Tyskland redan nästa år. Min uppfattning är den, att hvad som saknades oss förra året vid underhandlingarna med Tyskland var en modern tulltaxa. Då vi väl fått en modern, reviderad tulltaxa, så hafva vi däruti ett bättre vapen vid blifvande underhandlingar, än vi hade förra gången i exporttullen. Ingen af herrarne vet, om den kommer att vid blifvande underhandlingar begagnas. Blott det vet man, att den nu i detta fall har blifvit begagnad. Och väl kan någon säga, att den icke är utnyttjad till fullo. Men för min del påstår jag, att den har blifvit utnyttjad på ett ganska kraftigt sätt mot bolaget.

Här har nu slutligen talats om de kvantiteter malm, som finnas i malmbergen. Man säger, att det är nog icke så stora kvantiteter, som Kungl. Maj:t uppgifvit. Ja, man förmenar, att de kunna vara ganska obetydliga. Jag vet icke, huru man skall gå till väga för att undersöka dessa malmtillgångar på ett sätt, som tillfredsställer alla. Det yttrades af herr Sjö, att man skulle

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.

(Forts.)

tillsätta en nämnd af tre sakkunniga personer för att verkställa undersökning. Men *det* tror jag icke skulle vara till ringaste gagn. Ty säkerligen skulle meningarna komma att bryta sig bland dessa sakkunniga. Om man därtill utsåge bergmästare Kjellberg, professor Sjögren och professor Petersson, så skulle naturligtvis dessa tre herrar icke komma öfverens. Ty det är så med fackmännen i detta fall, att de, som staten frågar, *de* säga en sak, men det tro icke de *andra*, utan *de* komma med andra uppgifter. För min del litar jag obetingadt mest på de uppgifter, som under ansvar afgifvits af de utaf staten tillkallade sakkunniga personerna. Enligt den utredning, som professor Petersson åstadkommit om Kiirunavaara, torde det väl icke lida något tvifvel, att icke de 480 miljoner ton, som han talar om, verkligen äro till finnandes. Man behöfver endast såsom lekman gå på detta berg, gå dessa 3,000 meter uteder malmryggen och se malmen sådan den ligger öppen i dagen till en bredd från 70 meter ända upp till 200 meter för att känna sig lifligt öfvertygad därom, att *denna* malm slutar icke på ett ringa djup. Man kan följa malmen på den ändan af berget, där det stupar i sjön. Af de borrhålfiler, rörande hvilka redogörelse finnes bifogad Kungl. Maj:ts proposition, kunna herrarne se, att borrhningar blifvit gjorda till ganska betydliga djup, ända ned till 400 meter (allmänna afvägningen). Nu kanske man icke fäster något afseende vid dessa borrhningar, utan blott säger: det är lögn alltihop; hvem vet, om borrhningarna äro riktiga och sanna? Ja, säger man så, *då* kan ingen makt i världen öfverbevisa en sådan tviflare. Men *tror* man på, hvad man ser och som är bevisadt och som uppgifves af dem, som utaf Kungl. Maj:t fått i uppdrag att granska borrhningsprofilerna, går man igenom borrhhål efter borrhhål och studerar diamantborrningsbolagets protokoll rörande det ena borrhålet efter det andra, *då* kan det icke finnas något runi vidare för tvifvel.

Professor Petersson säger: Det synes föga sannolikt, att en fyndighet med dessa dimensioner skulle hastigt utkila mot djupet, och då resultatet af de magnetiska undersökningarna antyda ett mycket stort djupgående, så är det i hög grad sannolikt, att betydande malmtillgångar finnas under antydda nivåer. Där- emot kommer nu en annan sakkunnig, som på ett af herr Sjö uppläst papper uttalat sina åsikter, nämligen bergmästare Kjellberg. Jag vill icke betvifla hans sakkunskap. Jag tror visst, att den kan vara stor nog. Men jag vill icke medgifva, att hans sakkunskap är i någon mån större än den sakkunskap, som finnes hos de af Kungl. Maj:t tillkallade personerna. Hvad säger då herr Kjellberg? Jo, han säger, att det finnes borrhhål, som blifvit gjorda endast ned till malmen, som där befunnits utgöras af malmblandadt berg eller breccieartad malm, men icke någon ren järnmalm. Här har för en tid sedan delats ut en liten

broschyr utaf herr Adelsköld. Han säger där på ett ställe — jag skall taga ett enda exempel för att visa herrarne, huru det verkligen förhåller sig i detta fall — att »borrhålet Zenobia» — det är just det, som också herr Kjellberg talar om — »innehöll, enligt grufingenjör Asplunds anteckning, jordlager 4,91 meter, porfyr 232 meter och malmbreccia 2,63 meter, sålunda på ett sammanlagdt djup af 238,87 meter intet spår till ren järnmalm».

Ja, mina herrar, det berodde därpå, att det borrhålet drefs ned endast för att få lägga ett utmål. Då man fick malm och erhöll utmål, så brydde man sig icke om att borra vidare. Men just detta borrhål har sedermera fortsatts.

Jag har ett telegram i min hand angående fullföljandet af detsamma; och därur skall jag bedja få lämna följande upplysning. Borrhålet slutade, såsom ingenjör Kjellberg säger, på 240 meters djup uti breccia eller malmblandadt berg. Nu är det emellertid fortsatt 37 meter i bara malm, så att, om man fortsätter med borrhningen, det är sannolikt, att man finner malm äfven i de öfriga borrhål, som hittills icke fortsatts längre, än till dess malm anträffats. Jag för min del är fullkomligt säker därpå; och i hvarje fall är det klart, att den omständigheten, att man ej fört borrhålet tillräckligt djupt ner, ej får anses som bevis för att det ej finnes malm inunder. På detta ställe, i Zenobia, är malmen i dagen 15 meter bred. Då frågas: hur stor är nu malmbredden på detta djup, 277 meter under Luossajärvis yta? Jo, där är den minst 28 meter; men borrhålet fortsätter att drifvas just i dessa dagar och har ännu icke upphört att gå genom malm. Detta telegram är undertecknadt af statens grufingenjör i norra distriktet.

Ingenjör Kjellberg anför såsom bevis för att det skall vara så litet malm där uppe, att man icke kan jämföra Kirunavaara med de svenska grufvorna i allmänhet. I fråga om dessa senare vet man ju, att malmen i allmänhet går ned till mycket stora djup; men Kiruna är något, som är helt olika allt annat. Malmen är i Kiruna ofantligt mycket större, ofantligt mycket längre, ofantligt mycket bredare; då frågar jag: hvarför skall man då autaga, att malmen skall gå mindre djupt i denna fyndighet än i alla de jämförelsevis små fyndigheterna i det öfriga Sverige? Man flyttar sig då och tager ett exempel från Algier. I den senaste artikeln af bergmästare Kjellberg talar denne om Moktagrufvorna i Algier. Dessa besöktes år 1878 af professor Nordenström. De brötos då, och där fanns mycket malm. Sedan har ingenjör Kjellberg besökt dem. De voro då vattenfyllda och brötos icke. Detta, mina herrar, är ett bevis för, att det kanske icke finnes malm i Kiruna! Huruvida den upphörda brytningen af Moktagrufvorna berodde därpå att bolaget, som bröt dem, ej hade penningar eller därpå att malmen var så fattig, att det ej lönade sig att fortsätta brytningen, därom upplyses icke.

*Angående
vissa malmfält i Norrbotten.*
(Forts.)

Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

Beträffande kvantiteten ber jag att få ytterligare tillägga en sak: och skall jag nu vara kortfattad, eftersom jag nu har gjort ifrån mig grofarbetet beträffande kvantiteterna. Jag återkommer då till Kiruna och till det där belägna Luossavaara malmberg. Detta är ett berg, som med äganderätt öfverlämnats till staten. Jag säger med afsikt »äganderätt», oaktadt i kontraktsförslaget står »dispositions rätt»; ty på grund af andra förhållanden är det med faktisk äganderätt, som berget öfverlämnats. Detta berg ligger vid Kiruna järnvägsstation, och det innehåller ofvan sjöns yta cirka 22½ miljoner ton malm. Berget är afsedt att tillföra den svenska järnhandteringen malm. Ut i Ekströmsberg, som är afsedt för samma ändamål, och som likaledes med full äganderätt öfverlämnats till svenska staten, finnes, enligt professor Peterssens beräkningar, 30 miljoner ton järnmalm. Jag tror, att man måste medgifva, att malmkvantiteterna äro till finnandes uti en så betydande grad, att man näppeligen kan säga, att det är någon risk för staten att gå in på det föreslagna aftalet.

En talare framställde den frågan, hvarför man, om man tror, att det finnes så stora kvantiteter malm, likväl i kontraktet inlagit uttrycket »om nämnden skulle uppskatta de malmkvantiteter, som vid 1932 års utgång finnas kvar inom bolagets utmål, till mindre belopp än etthundra femtio miljoner (150,000,000) ton i Kiirunavaara malmfält».

Jag ber att få svara: det där villkoret om 150 miljoner ton tog jag in i kontraktet för att slå ihjäl alla tvifvelsmål från deras sida, hvilka klagat öfver att borrhningarna icke gjorts på 500 meter, ty för min egen del har jag ej ansett det villkoret behöfligt. Borrhningarna äro gjorda till 400 meters djup, nämligen från bergets topp. Det är dock en ganska ansenlig kvantitet malm, som ligger mellan högsta toppen och det djupaste borrhålets botten; och man får icke kalla för »djup» blott det, som ligger under sjöns yta; vi måste ihågkomma, att malmen sträcker sig öfver sjöns yta upp till en höjd af 250 meter. Den höjden få vi icke glömma, ty redan den höjden innehåller 200 miljoner ton ensam.

Jag ber herrarna ursäkta mig, om jag blir lång; ty jag har ännu en fråga, som jag måste tala om, nämligen frågan om Svappavaara. Denna fråga har på många håll väckt ett visst bekymmer för det ifrågavarande aftalet. Jag skall då tillåta mig att något litet redogöra för, huru det förhåller sig med Svappavaara. År 1901 begärde Svappavaara aktiebolag att få koncession på en järnväg från Svappavaara upp till Kiruna. Kungl. Maj:t aflät en proposition till Riksdagen och frågade: »har Riksdagen något emot, att Kungl. Maj:t beviljar koncession på denna järnväg? Sedan Kungl. Maj:t har fått Riksdagens svar, skall Kungl. Maj:t taga frågan under ompröfning». Riksdagen svarade, att Riksdagen icke hade något emot, att koncessionen beviljades, blott vissa villkor iakttoges. Bland dessa villkor voro

de förnämsta, att det skulle finnas penningar tillräckligt för att bygga järnvägen, och att man skulle hafva trygghet för att såväl grufvorna som järnvägen stannade i svenska händer. De öfriga villkoren skall jag, då de äro mindre betydande, förbigå. Sedan har intet kunnat åtgöras i saken, förrän bolaget presterat bevis på, att de af Riksdagen uppställda villkoren blifvit uppfyllda.

Riksdagen yttrade också, att Svappavaara bolag icke finge transportera någonting, förrän Kirunabolaget fått transportera de 1,200,000 ton malm, som detta senare bolag enligt 1898 års kontrakt hade rätt att få transporterade. I januari i år inkom bolaget med bevis, att det hade penningar att bygga för, och sade: »Var god och gif oss den koncession, som Riksdagen har gifvit oss löfte om att få.» Nu är det gifvet, att, för att kunna lämna koncession på järnvägen, Kungl. Maj:t måste tillse, att Kungl. Maj:t har möjligheter att transportera vidare på statsbanan den malm, som Svappavaarabolaget skall frambefordra på sin egen bana; och det vore enligt min uppfattning mycket illa gjordt, om Kungl. Maj:t icke hade sörjt härför, innan koncession meddelades Svappavaarabolaget. Häröfver har emellertid Kungl. Maj:t icke någon hand, ty Kungl. Maj:t kan icke utan Riksdagens hörande skaffa penningar till utvidgande af Ofotenbanan eller af banan till Svartön, för att dymedelst kunna transportera den kvantitet malm, som Svappavaarabolaget vill hafva utfraktad. Följaktligen har Kungl. Maj:t häri ett ytterligare skäl att vara försiktig med beviljandet af den koncession, som nu begäres af Svappavaarabolaget.

Den kvantitet malm, som Svappavaara bolag önskar få transporterad, uppgafs år 1901 till 1,200,000 å 1,500,000 ton om året och har sedan reducerats undan för undan, så att den i mars i år uppgafs till 1,200,000 ton och därefter till 1,000,000 ton och slutligen till 900,000 ton om året. Är det nu rimligt, att detta bolag skall få transportera dessa stora kvantiteter malm? Ställer man sig på den ståndpunkten, att staten är skyldig att transportera hvad trafikanterna begära, då äro bolagets anspråk befogade; men har man den åsikten, att, då statens transportförmåga är begränsad, staten måste skipa rättvisa mellan olika grufägare, då kan icke en dylik kvantitet vara berättigad.

Ingalunda har jag någon åstundan att på något sätt trampa Svappavaarabolagets intressen under fötterna, långt därifrån. Jag är tvärtom fullkomligt af den åsikten, att detta bolag bör få en utfrakt för sin malm, att man bör förhjälpa det till en koncession, och att det bör få transportera sin malm äfven på statsbanan. Men jag tror, att Riksdagen skulle vara Kungl. Maj:t föga tacksam, om Kungl. Maj:t utan vidare rusade åstad och lämnade bolaget en koncession att få vidare transportera 900,000 ton malm om året från detta malmberg.

Låt mig nu nämna några ord om de kvantiteter, som finnas

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

i Svappavaara, och låt oss jämföra dem med de kvantiteter, som finnas i Kiruna. I Kiirunavaara och Luossavaara finnas 220 miljoner ton malm, detta ofvan sjöns yta. Uti Svappavaara finnas enligt bolagets egen uppgift ofvanför det blifvande järnvägsspåret 16 miljoner ton malm. På nyssnämnda 220 miljoner ton får Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för närvarande transportera 1,200,000 ton om året, d. v. s. $\frac{1}{180}$ af hela kvantiteten. Enligt samma beräkningsgrund skulle Svappavaarabolaget få transportera 90,000 ton om året. Efter det föreslagna kontraktet med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund skall Luossavaarabolaget få transportera 3 miljoner ton om året, eller $\frac{1}{67}$ af hvad som finnes i Kiirunavaara ofvan sjöns yta. Enligt samma grund skulle Svappavaarabolaget få transportera 240,000 ton om året.

Jag vill visst icke förringa betydelsen af Svappavaarabolaget; men jag kan icke heller medgifva, att det i agitationens tjänst begagnas för att söka hindra ernåendet af en lösning af en för staten stor och viktig ekonomisk fråga. Om nu det kontrakt, som här föreligger, bifalles af Riksdagen, så möta enligt min mening ingalunda därigenom några svårigheter för att Svappavaarabolaget kommer att få sin rätt. Man har möjligheter att transportera mer, än som här i kontraktet är föreslaget såväl öfver riksgränsen, genom utvidgning af riksgränsbanan, som öfver järnvägen Kiruna—Gellivare till Luleå. Men låt hvarje sak skötas för sig, det tror jag är det klokaste man i detta fall kan göra; och Svappavaarabolaget kommer icke att lida på att det går fram med frågan på underhandlingens väg i stället för att bombardera Kungl. Maj:t med skrivelser den ena efter den andra.

Inom parentes ber jag få nämna, att jag har bedt att få underhandla med bolaget och sagt, att den enda väg, på hvilken vi kunna komma till ett resultat, är att tala om saken. Nåväl, vi hafva talat om saken; och sedan kommer från bolaget en officiell skrivelse till Kungl. Maj:t, upptagande villkor, som man ingalunda har varit i tillfälle att tala om, utan som bolaget själf uppgjort för att af Kungl. Maj:t antagas, sådana som de föreligga. Då säger man till bolaget: vi få tala om det här, ty detta kunna vi icke vara med om. Så kommer det en ny skrivelse från bolaget, och så undan för undan. Det är ju klart, att man på det viset icke kan få fram saken på lyckligaste och bästa sättet.

I en dylik från bolaget till Kungl. Maj:t nyligen inkommen skrivelse föreslår bolaget, att det på riksgränsbanan och järnvägen till Luleå skulle få transportera 900,000 ton malm om året under 25 års tid. Uti en annan skrivelse har bolaget sagt, att det önskade att få utfrakta sammanlagdt 36 miljoner ton malm, och att det sedan skulle skänka berget till staten. Men, mina herrar, vore staten tacksam att taga emot det berget? När sta-

ten en gång finge det, hade det upphört att vara ett berg; ty enligt bolagets egen uppgift finnas i Svappavaara 16 miljoner ton malm ofvan järnvägsspårets yta och därefter 18 miljoner ton malm på hvar hundra meter därunder. Vi skulle följaktligen vid den nämnda tiden hafva ett 100 meter djupt hål, som staten skulle få öfvertaga.

Ja, så är det några småsaker, som jag ber att i förbigående få omnämna. De äro ock efter min uppfattning af mycket ringa betydelse. Den förste talaren yttrade, att det var ett fel i kontraktet, att inlösen skulle ske efter värdering af nio ojäfvige gode män. Han ville, att det skulle stå nio ojäfvige sakkunnige män. Ja, den ändringen skall jag åtaga mig att mycket lätt genomföra. Meningen har aldrig varit annan, än att de skulle vara sakkunnige, och Kungl. Maj:t lär väl nog se till, att de af Kungl. Maj:t valda personerna äro sakkunnige, och jag förmodar, att bolagen icke underlåta att se till, att deras gode män blifva sakkunnige. Om bolagen underlåta att tillsätta sakkunnige, vet jag ej precis, hvarför det i kontraktet skall sägas, att bolagen skola tillsätta sakkunnige.

Mina herrar, jag har ytterligare något att tillägga, men jag skall alldeles strax sluta. Den uppgörelse, som det här är fråga om, afser, att staten, som jag förut nämnt, skall förvärfva hälften af Kiirunavaara malmberg och hälften af Gellivare malmberg. Uti uppgörelsen har det aldrig varit tal om ett förvärfvande *nu* af den andra hälften. Att det i kontraktet blef intaget en bestämmelse därom, att staten skall hafva rätt att efter 25 år få tillösa sig denna hälft, det tillkom på yrkande från statens sida, ty bolaget önskade ej, att så skulle ske. Uppgörelsen är dock den, att staten nu förvärfvar endast den ena hälften; den andra har bolaget kvar. För de medgifvanden, som staten gör, får staten nu den ena hälften. Om nu, säges det, efter 25 år inlösningspriset skulle beräknas efter 3 kr. pr ton, så blefve hvardera hälften värd 140 miljoner. Då får staten, om den vill inlösa bolagets hälft, betala 140 miljoner kr. Men, säger man, hvem vet, att det blir 3 kr. per ton? Det kan blifva mycket mera; priset kan stiga till 6 kr., 10 kr., ja, i den Adelsköldska broschyren förutsättes på ett ställe till och med 100 kr. per ton. Och huru ställer sig saken då? Jag medgifver, att staten i så fall kommer att få betala en mycket hög lösesumma, men, mina herrar, staten har som valuta för sitt ökade utlägg fått mottaga en mycket värdefullare egendom i den hälft, som staten då fått. Är priset på malm efter 25 år 3 kr., så har staten förvärfvat en hälft, som är värd 140 miljoner kr., men är det 6 kr., så har staten för precis samma medgifvanden, som nu göras, erhållit en hälft i grufvorna, som är värd 280 miljoner kr., och ju högre jag går i malmpris, desto större blir den valuta, som staten får. Väl inser jag, att det skulle vara en fördel att få begränsa denna

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

lösesumma för den senare hälften till 140 miljoner, ja, ännu lägre. Men för min del kan jag ej åtaga mig att genomföra ett kontrakt, baserad på dessa grunder. Jag tror mig ganska säkert kunna säga, att om ett sådant villkor påhänges det nu ifrågasvarande kontraktet, är frågan därmed för denna gång död.

Är det nu så farligt med detta? Ja, om man absolut fordrar, att staten skall blifva ägare, då kan naturligtvis lösesumman blifva så stor, att staten ej kan erlægga den. Men om staten icke vill inlösa efter 25 år, så kan staten låta bli och i stället vänta tills efter 35 år. Vill staten ej heller då lösa, står det staten fritt att fortfarande låta bli. Följden blir då bara den, att bolaget fortfarande har sin hälft kvar. Och ej tror jag, att det skulle vara så farligt, om staten låte bolaget hafva hälften kvar. För öfrigt låter det väl tänka sig, att staten vid kontraktstidens slut träffar ett nytt aftal med bolaget, hvarigenom detta berättigas att under en ny tidsperiod fortsätta med arrende af statens hälft och transportera en viss kvantitet malm på järnvägen till visst pris, samt efter den tidsperiodens utgång äfven den andra hälften tillfaller staten.

Man begär nu, att det skall göras en grundligare utredning. Uti en motion af professor Kjellén påkallas en dylik utredning. Mina herrar, skola vi ständigt fortsätta på detta sätt i vårt land? När man ej är mogen för att lösa en fråga, när man är oviss och osäker, så säger man: ny utredning, nya undersökningar! Vi kunna väl ej fortfara i all evighet på det sättet? Någon gång måste vi komma till ett beslut i saken, annars riskera vi, att tiden glider oss ur händerna. För närvarande hafva vi ett konsortium af ett fåtal aktieägare, med hvilka man nu underhandlat. Detta konsortium äger bestånd till den 1 juni 1910, men det kan dock dessförinnan upplösas när som helst, om ett visst antal aktieägare förena sig därom. Har detta konsortium blifvit upplöst, så vill jag se den, som kan åstadkomma en uppgörelse med bolaget, med aktieägare spridda på alla möjliga håll. Den risken löper man, att man då ej ens får möjlighet att underhandla.

Herr Kjellén talade om den sibyllinska sagan. Han sade, att det nog blir bättre och bättre med hvarje år, och som skäl påpekade han ett förslag till uppgörelse, som gjordes 1902, och som han förmenade vara mindre fördelaktigt för staten än den nu föreliggande. Jag har varit med om att uppgöra dem båda två. Som statens ombud var jag med om 1902 års förslag, och såvidt jag kan förstå, var detta för staten mycket fördelaktigare än det nu föreliggande, ty man får ej glömma, att staten då hade i sin hand att sätta upp järnvägsfrakterna utom beträffande 1,500,000 ton från Kiruna, och staten hade äfven i sin hand att sätta exporttull, när den behagade och till hvilket belopp, den ville.

Herr Kjellén talade vidare om den beklämning, med hvilken man ser de stora frågorna trängas på Riksdagens bord i sista minuten. Jag ber få erinra om, att denna fråga ej är inkommen i sista minuten, ty den kom in från Kungl. Maj:t den 21 mars. Ja, rätteligen kom den in till Riksdagen redan förra året i och med den proposition, som Kungl. Maj:t då förelade Riksdagen, och som af Riksdagens ledamöter ju kunnat studeras. Och de, som studerat den, hafva lätt kunnat öfverflytta sin tankegång på det nu föreliggande förslaget. Om en sådan vilja fattas, säges allt vara inkommet i sista minuten, då tränges allting undan för andra frågor.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Jag tror mig nu genom detta mitt anförande hafva visat, att det ej kan vara så farligt med exporttullen, och att inlösningssummans begränsning till 150 miljoner icke är nödvändig, samt att en sådan begränsning under hvarje förhållande lätt kan omöjliggöra kontraktets antagande och bringa hela frågan på fall. Jag tror mig hafva visat, att de kvantiteter, som finnas, äro så stora, att det ej möter någon som helst risk att taga uppgifterna därom för goda. Ingen uppgörelse i världen, mina herrar, kan ske så, att 230 ledamöter af Andra och 150 af Första Kammaren blifva nöjda med densamma. Det är omöjligt, utan alltid komma invändningar att göras, och om nu herrarne afslå detta förslag och begära, att ett nytt förslag skall komma in, så kan det visserligen hända, att ett nytt förslag möjligen kan uppgöras, men det är dock ej säkert. Jag är alldeles viss på, mina herrar, att hvem som än uppgör detta förslag, kommer han alltid att blifva utsatt för, att det finnes riksdagsmän, som anse, att det ej är bra i alla detaljer. Alltid torde det möta motstånd från något håll. Man vet, huru en uppgörelse som denna går till. Man kämpar sig fram med den andra parten, man gifver och man tager och försöker att åstadkomma ett så bra resultat som möjligt. För min del vill jag säga, att den striden har varit mycket svår och mycket långvarig. Den har pågått både nätter och dagar, och jag för min del åtager mig icke att åstadkomma något bättre. Genom denna uppgörelse hafva vi fått kontroll öfver malmbergen, vi hafva hindrat utländskt inflytande, vi hafva fått möjlighet att erhålla malm mer än nog för den svenska järnhandteringen, och vi hafva beredt staten vinst på affären, uppgående efter 1913 till en summa af fem miljoner om året. Jag vågar sålunda säga, att den tager på sig ett stort ansvar, som endast därför, att han ej i alla detaljer gillar kontraktet, nu bringar denna fråga på fall.

Friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Redan då jag första gången var i tillfälle att genomläsa Kungl. Maj:ts proposition med förslag till det kontrakt, som vi här diskutera, fick jag det bestämda intrycket, att den väg, som uti densamma

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

var inslagen för att ernå det eftertraktade aftalet, var den rätta, och att det vore lyckligt, om detta kontrakt kunde till alla delar bifallas. Om jag hade hyst ett ögonblicks tvekan, skulle den säkerligen — liksom jag hoppas och tror vara förhållandet med de flesta af kammarens ledamöter — hafva försvunnit, sedan vi fått höra det utmärkta och upplysande anförande, som hans excellens statsministern nyss hållit. Det är enligt mitt förmenande uppenbarligen ett nationalekonomiskt slöseri, om man längre förhålar en uppgörelse med bolagen, som afser att kunna i större utsträckning än hittills utnyttja de malmtillgångar, som finnas i ifrågavarande grufvor. Jag anser därför, att det ej är för mycket sagt, att det, som frågan nu ligger, vore en ren olycka, om Riksdagen icke ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag om antagande af detta kontrakt.

I ett afseende likväl vågar jag ifrågasätta ett uttalande af Riksdagen vid sidan af dess antagande af Kungl. Maj:ts proposition. Detta är med anledning af Svappavaarafrågan, som också af hans excellens statsministern berördes, men i hvilken litet skämtsamma kritik öfver Svappavaarabolagets förhållanden jag vågar säga, att jag icke kan till fullo instämma. Det är ju, såsom af hans excellens framhölls, redan 1901 af Riksdagen beslutadt, att den för sin del på vissa villkor ville medgifva, att koncession beviljades för ifrågavarande grufbolag på en järnväg, på det bolaget skulle kunna komma ut med sin malm. Det är äfven mycket riktigt, att Kungl. Maj:t är fri att afslå eller bevilja den koncessionsansökan, som framställes, oafsedt om de af Riksdagen uppställda villkoren äro uppfyllda eller ej. Formellt får man sålunda säga, att herr statsministerns uppfattning är riktig, men mig förefaller det, som om Riksdagen, om den också icke kan anses bunden vid ett löfte eller en juridisk förbindelse, likvisst har en moralisk förpliktelse gentemot detta bolag, till hvilket ställning större hänsyn bör tagas, än enligt mitt förmenande skett i utskottsbetänkandet. Det kan nämligen icke förnekas, att detta Svappavaarabolag fått liksom på hand, att dess koncessionsansökan skulle beviljas och att det sålunda, som ock uttryckligen i Riksdagens beslut angafs, skulle få rätt att transportera den malm, det komme att bryta, öfver statens järnväg. Det förefaller dock märkvärdigt, om staten öfver hufvud skulle ha järnvägar, öfver hvilka den ville förneka vissa trafikanter att frakta de varor de ha. Om det inom någon annan del af landet skulle förekomma, att godset från någon grufva eller från någon annan trafikant ökades, så skulle det väl ligga i sakens natur, att staten icke nekade mottaga det, utan staten skulle utvidga järnvägen, så att denna ökade frakt verkligen kunde af järnvägen utföras.

Beträffande malmkvantiteterna i Svappavaara gruffält har jag fått tillgång till utredningar i denna sak, som synas mig fullt

lika tillförlitliga som de, som gjorts beträffande Kiruna. Dessa utredningar gifva emellertid det resultatet, att i Svappavaara skulle finnas 70 millioner ton malm, och dessutom antydes, utan angifvande af någon viss siffra, att det finnes högst betydliga och sannolikt större kvantiteter i det andra fältet, som Svappavaarabolaget erbjöd staten att öfvertaga för intet. Jag tror således, att hans excellens statsministerns yttrande om det stora »hål», som ensamt skulle vara kvar för staten, är något öfverdrifvet och att i det hålet sannolikt skulle vara att få hundratusentals ton af malm.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Statsutskottet har i sitt betänkande beträffande denna sak sagt:

»Enligt utskottets mening är det icke anledning att i denna uppgörelse inblanda frågan om villkoren för andra trafikanters rätt till transport å riksgränsbanan, en fråga, som lämpligen kan ordnas i annat sammanhang». Det tyckes mig, att denna ganska viktiga sak, i hvilken enligt mitt förmenande Riksdagen har en moralisk förpliktelse, är något för knapphändigt affärdad. Där emot säger statsutskottet på föregående sida beträffande samma fråga: »Härvid må emellertid erinras, hurusom utväg alltid finnes att möjliggöra ökad transport genom riksgränsbanans ombyggnad till dubbelspårig å större eller mindre del af dess sträckning eller genom ökning af antalet mötesplatser; och kostnaden härför skulle uppenbarligen för staten väl betala sig genom de ökade frakterna». Härmed har, synes mig, statsutskottet tydligt uttalat den meningen, att det verkligen finnes en förpliktelse från statens sida att tillmötesgå Svappavaarabolagets behof af en utvidgning af järnvägen för ökning af dess transportförmåga, och det är intet annat jag önskar här må vid beslutet angående kontraktets antagande påpekas. Däruti ligger visserligen en sorts förbindelse från Riksdagens sida att, då behofvet uppstår, också bevilja medel till den utvidgning genom anläggande af dubbelspår eller på annat sätt af järnvägen till Riksgränsen, som kan bli nödvändig. Men det ligger i sakens natur, att då det är ökad frakttillgång, som fordrar denna utvidgning, så är det ock en god affär att göra densamma.

Jag tillåter mig därför hemställa på det allra varmaste om bifall till utskottets förslag, men jag skulle önska, att samtidigt af Riksdagen uttalades, att med bifall till utskottets förslag Riksdagens beslut om antagande af kontraktet med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, oafsedt att detta bolag därigenom tillförsäkras rätt att frakta intill 3,300,000 ton per år, icke får anses upphäfva Riksdagens beslut af år 1901 om vidare frakt från Kiruna till Riksgränsen af Svappavaaramalm.

Herr vice talmannen: Herr talman! Hans excellens herr statsministern har talat och han har talat så, som endast en i ämnet sakkunnig person kan tala. Det vill vid sådant förhållande

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

kanske synas förmätet, att jag vågar efter honom här i kammaren taga till orda, men som herrarne ha sett är jag en af dem, som ha biträdt den reservation, som är fogad till statsutskottets föreliggande förslag. Något ord ville jag tillåta mig att vid detta tillfälle yttra till försvar för denna reservation.

Jag och medreservanter ha icke sökt i vår reservation förneka de högst betydande fördelar, som i denna öfverenskommelse emellan staten och malmbolaget förefinnas äfven för staten. Men å andra sidan har man icke kunnat förbise, att fördelarna äro högst väsentliga äfven för bolaget i fråga, och skulle man försöka sig på att göra en utskiftning därvidlag och söka få uttrönt, huruvida det är bolaget eller staten, som på denna öfverenskommelse skulle skörda de största fördelarna, vill det för mig åtminstone synas, att det är bolaget i första rummet som här vinner fördelar. Och hvarför? Jo, därför, att det sätt, på hvilket bolaget nu arbetar — det måste villigt erkännas — är för bolaget mindre tillfredsställande, ja, i stället så pass otillfredsställande, att bolaget i längden skulle kanske med rätta anse sig komma att bo alltför trångt.

Icke så mycket har emellertid, åtminstone för så vidt jag kunnat följa med, från statsrådsbanken framhållits med afseende å bolagets fördelar, utan man har först och främst sökt framhålla, hvad som skulle vara till fördel för staten. I denna öfverenskommelse ligger bland annat den fordran på svenska staten, att den skulle för en oöferskådlig framtid afsäga sig den betydande förmånen att äga rätt att vara husbonde i eget hem. Hans excellens herr statsministern har berört denna omständighet, men tydligen icke velat lägga någon synnerlig vikt på, hvad det vill säga för staten att genom ingående af den föreliggande öfverenskommelsen kanske för all framtid afsäga sig — med öppna ögon må vi väl säga — rätten att under vissa eventualiteter, då man så skulle önska, kunna på den utskeppade järnmalmen pålägga exporttull. Det måste naturligtvis vara en aldeles orimligt stor fördel för bolaget att komma ifrån detta damoklessvärd, som hänger öfver detsamma, nämligen att omständigheter kunna när som helst inträffa — de behöfva icke alltid uppstå inom vårt eget land, utan kunna komma äfven från utlandet — som göra det lika kärt för oss att åsätta exporttull, som det var för det rika England, då det åsatte sådan tull på sina exporterade stenkol.

Därmed vill jag icke säga, att man i tid och otid bör tänka på exporttull. Visserligen anser jag, att man i en sådan tull kan äga ett vapen, men som bör handteras med den allra största varsamhet. Jag menar, att man skulle hafva något kraftigt medel att tillgå för eventuella fall, och att det skulle vara en stor fördel för vårt land, om tillgången till ett sådant medel funnes kvar. Vi borde hafva kvar denna rätt icke allenast nu, utan äfven för framtiden. Jag tror icke, såsom också redan blifvit framhållet,

att vi i dag kunna disputeras om det stora värdet af den malm-tillgång, som skulle finnas kvar vid inlösningstidens inträde. Hans excellens herr statministern har i det afseendet framlagt de fullständigaste upplysningar, som kunna lämnas. Detta vill jag icke förneka. Men jag vill bestämdt påstå, att de undersökningar, som hittills gjorts beträffande statens malmfyndigheter i Norrbotten, icke äro så tillförlitliga, att man på dem kan bygga någonting bestämdt. I hvarje fall synes det mig, att vi böra komma ihåg, att det är en offantligt stor skillnad mellan när det är fråga om att bryta malm, som ligger ofvanpå jordytan, eller när det gäller att uppfordra malmen från ett djup af några hundra meter. När man en gång kommer ett, två eller tre hundra meter under jordytan, har malmen icke samma värde, som då man tager den på toppen af berget, där den nu finnes. Denna omständighet bör efter mitt förmenande tagas med i räkningen. Jag vill icke säga, att detta är någonting epokgörande eller afgörande vid detta tillfälle.

Men hvad som nu synes mig vara af den mest allvarliga beskaffenhet är frågan, på hvad sätt våra efterkommande skola sättas i tillfälle att, om de skulle så önska, göra dessa malmfyndigheter i sin helhet till stategendom. Jag skall i detta fall icke upprepa någonting om, huru en beräkning skulle göras vid en eventuell inlösen. Kungl. Maj:t liksom utskottet, som helt och hållet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, vill icke veta af något slags begränsning, någon fixering af inlösningspriset. Vi reservanter återigen, som icke skilja oss från Kungl. Maj:ts af statsutskottet tillstyrkta proposition uti annat, än hvad som rör fixeringen af inlösningspriset, hafva ansett, att detta bolag, när detsamma under statens hägn under tiden inhöstat hundratals millioner kronor och därtill skulle få 140 millioner vid inlösningstiden, kan sägas vara med detta väl tillgodosedt och väl behandladt af statsmakterna.

Det återstår nu det spørsmålet, huruvida, i händelse kamrarna stanna i olika beslut, frågan skall anses vara förfallen. Hans excellens herr statsministern slutade sitt nyligen hållna anförande med dessa ord: den tager på sig ett stort ansvar, som nu bringar denna fråga på fall. Här af följer med nödtvång det spørsmålet: bringar man denna fråga på fall, därest denna kammare i stället för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag på det sätt statsutskottet föreslagit skulle besluta sig för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag på det sätt reservanterna önska? Ja, jag har med flit tagit upp detta spørsmål, men ingen lär väl begära, att jag i ögonblicket skulle till fyllest kunna besvara det. Endast så mycket skall jag tillåta mig säga, att om jag hade fullmakt in blanko att handla å bolagets vägnar, skulle jag icke ett ögonblick draga mig för att antaga öfverenskommelsen i enlighet med hvad reservanterna föreslä.

Mycket skulle i öfrigt kunna vara att tillägga, men då jag

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts)

Angående
vissa malm-
jält i Norr-
botten.
(Forts.)

vet, att kammaren vid detta tillfälle icke är synnerligen angelägen om, att man alltför mycket går in på detaljer, allra helst sedan man rört sig med de större konturerna, så vill jag nu inskränka mig till att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig och mina medreservanter vid utskottets hemställan fogade reservation.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det kan synas vara vanskligt att uti en sådan fråga som denna uppträda gentemot de synpunkter, som med så mycken talang och sakkunskap nyss framförts af hansexcellens herr statsministern. Ty huru olika vi för öfrigt kunna tänka i denna sak, tror jag dock, att vi alla äro ense om, att herr statsministern gifvit oss en i många stycken på stor och ingående sakkunskap grundad framställning, vid hvilken förvisso det största afseende förtjänar att fästas. Det skulle knappt heller falla mig in att här försöka opponera mig, om jag icke tyckt mig finna, att just som herr statsministern kom till den punkt, där de meningar skiljas åt, som äro uttryckta uti utskottets betänkande och i reservationen, eller om man så vill uti min motion, någon försvagning i hans position inträdde. Det var liksom om den lätthet, med hvilken han förut tumlat sig som i sitt rätta element i afseende å den tekniska bevisföringen, den entusiasm, som bar upp hans tro på de outtömliga malmtillgångarna uppe i Kiruna, hade här en liten smula försvagats. Det blef ett stillestånd, och det gafs också tillika, såvidt jag kan finna, ett erkännande, att det egentligen skulle varit bättre, ifall man kunnat begränsa den lösningssumma, hvarom här är fråga.

Jag tror alltså, att vi kunna gå ut ifrån att herr statsministern i mycket står på samma ståndpunkt som den jag vill förfäktat. Jag har i min motion för egen del gifvit det amplaste erkännande åt de företräden, som kunna sägas tillkomma Kungl. Maj:ts proposition, på samma gång jag dock måste tillägga, att man naturligen skulle kunnat önska, att aftalet i en eller annan punkt blifvit mera förmånligt för staten. Jag ber att därvid särskildt få fästa uppmärksamheten på en punkt, nämligen den, hvori man fixerat royaltyns belopp, och hvarigenom således, huru mycket än malmvärdet kommer att stiga och huru stor inkomst, som därigenom under de 25 eller 35 åren kommer att tillflyta bolaget, statens inkomst dock begränsas till ett visst måttligt penningbelopp. Det hade varit önskvärdt, om man vid denna punkt försökt komma in på någon procentberäkning, som i viss mån ställt statens inkomster af royaltyn i relation till en eventuell mycket stark stegring i malmpriset, så att icke hela denna öfverskottsvinst *enbart* skulle tillkomma bolagsmännen.

Men i alla fall — fördelarna af uppgörelsen äro öfvervägande stora, och min motion har därför tagit sikte blott på den punkt, där dessa fördelar synas mig böra kompletteras med en

bestämd fordran på, att man icke skall förbereda en situation, där staten har alltför mycket privilegierat och monopoliserat en grupp bolagsmän till förfång för statens egna intressen och möjligheter.

Det förslag, som nu föreligger, har framför det, som förra året var före här i Riksdagen och då föll i båda kamrarne, det stora företrädet, att öfverskådligheten af hela uppgörelsen är räddad genom en begränsning af den alltför långa tiden af 50 år, som det förra förslaget till aftal omfattade. Vi hafva därigenom fått en viss trygghet för att staten dock icke skall komma i sköfladt bo, när dess tur en gång på allvar kommer att vara med om att utnyttja dessa norrbottniska malmrikedomar. Men detta är endast under det förbehåll, att en *verklig fixering* af gränserna nu kan ske. Nu föreslås emellertid, att vi skulle göra upp alldeles flytande villkor, däri staten skulle uttryckligen garantera, att för besittningen af dessa rikedomar skulle under vissa förhållanden betalas alldeles svindlande summor, och under tiden, det bör också tilläggas, garanterar staten allt slags svindel, hvilken bedrifves med aktier i dessa företag, just emedan det icke finnes någon begränsning, utan spekulationen har tillfälle att fritt och obegränsadt röra sig på dessa fält.

Enligt min mening är det sålunda det felet med denna uppgörelse, att densamma vid sidan af alla sina företräden icke är *fullständig*. Herr statsministern slöt också själf med att framhålla, att den egentliga tyngdpunkten ligger på att nu göra upp endast till hälften. »Det är icke så mycket tal om den andra hälften», föllo hans ord, »utan detta blir en omsorg, som tillhör framtiden.» Ja, står man på den ståndpunkt, att meningen med en uppgörelse med dessa stora norrbottniska bolag icke är att föra öfver dessa stora naturrikedomar i samhällets besittning, utan ett framtidsperspektiv vore ett hälftenbruk mellan staten och en grupp kapitalister, då kan jag väl förstå, att man pläderar för en uppgörelse utan att det villkor, som jag tillät mig föreslå, blifvit fäst vid densamma. Men där går också den afgörande skillnaden mellan oss och den åskådning, som företrädes af statsministern och utskottets majoritet.

Se vi på, hvad herr civilministern yttrade om statens ställning vid inlösningstiden, frapperas man genast af den likgiltighet, kan jag väl säga, med hvilken han talade om denna inlösning. »Staten kan då efter sig företeende förhållanden begagna sig af sin lösningsrätt eller ej, och först efter det den värdering, som skall föregå en sådan inlösning, ägt rum, behöfver staten bestämma sig för inlösningen.» Detta »behöfver» är nästan som en garanti mot, att man skall drifvas till att reflektera på inlösning mot sin vilja. För mig och många i kammaren står det tvärtom såsom hela syftet med detta, hvarom nu är tal, att vi därigenom, ehuru med stora eftergifter och uppoffringar och myc-

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*

(Forts.)

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

ket tillmötesgående mot bolagsintressena, dock till sist skulle komma fram till den position, som vi aldrig borde hafva släppt, nämligen att staten skall å det allmännas vägnar vara ägare till dessa stora rikedomar.

Statsutskottet för sin del intager icke samma ståndpunkt som civilministern. Det försöker i sin argumentering gentemot de synpunkter, jag tillåtit mig framhålla i min motion, i stället visa, att det skulle vara för staten ekonomiskt fördelaktigt i alla fall, äfven med obegränsad lösningssumma, att gå in på den bogen att lösa sig till dessa stora malmfält. För min del må jag bekänna, att jag tror, att statsutskottet där inlåtit sig på ett fullkomligt hopplöst företag, när det vill bevisa, som det skriver, att det skulle visa sig vara för staten ekonomiskt fördelaktigt, äfven om lösningssumman för ifrågasvarande grufvegrändom skulle stiga till ett mycket högt belopp, att tillösa sig densamma. Bevisföringen är lagd, som herrarne känna, på det enkla sätt, att man i stället för att tala om kronor och öre talat om ton malm, och resonerat så, att meningen är, att ur grufvorna skall inlösningssumman tagas. Då återför man detta till ett par olika amorteringsplaner och visar, att i ena fallet, om amorteringen fortgår i 40 år, blir det 94 miljoner ton, i ett annat fall 79 miljoner ton malm, som skulle tagas ur grufvan för själfva inlösningssumman, efter sedan bolaget förut fått allt för den förra hälften.

Det är dessa beräkningar, som fylla statsutskottets hjärta med glädje, och som utskottet till och med förstärker med att framhålla, att det är sannolikt, att det skall ske en fortgående stegring af malmpriserna, och att man på grund däraf något kan reducera dessa malmkvantiteter. Men huru förhåller det sig i själfva verket, om vi tänka något närmare på detta? Ur Kiruna skola tagas först 75 millioner ton. Skall det då ytterligare för själfva inlösningen tagas ur detta berg många tiotal millioner ton, närmande sig till ett hundratal millioner, då äro vi verkligen uppe på belopp sådana, att det kan sägas med fullt fog, att af det berget är icke synnerligen mycket kvar, när staten till fullo inträder som ägare af där befintliga malmrikedomar. På tal om Svappavaara vann statsministern en stor succès de rire, när han förklarade, att det endast blef kvar ett hål, 100 meter djupt ungefär, efter den utskeppning, som bolaget ifrågasatte. Men huru förhåller det sig med Kiruna, när efter detta aftal först 75 millioner ton och sedan låt oss säga 90 millioner ton äro tagna därur för att garantera öfverflyttningen i statens händer af dessa malmtillgångar? Jo, det uppgifves, att öfver sjöns yta befinnas 200 millioner. 165 millioner af dessa skulle således åtgå för inlösen af hvad bolagsmännen för närvarande äga, för den fullständiga inlösningen. Då är det kvar 35 millioner. Det är visserligen icke att förakta, men af det stora berg, som nu reser

sig där uppe, är väl ändock lejonparten borta, när man tagit 165 millioner ton. Det återstår då att gå under sjöns yta. Med de nya brytningsförhållandena, som inträda, då det icke är fråga om blott att så att säga rulla ned malmen direkt till hafvet, utan man först har att lyfta upp den, och då man därjämte väl får att kämpa mot vattensvårigheter m. m., får brytningsfrågan ett helt annat läge. Men detta blir det, som staten kommer till.

Man skall således icke behandla dessa malmmassor, som skulle åtgå till dessa inlösningssummor, en bagatelle, på det sätt, som här varit gjordt.

Jag skall be att i afseende på frågan om sannolikheten af malmprisens stegring få, trots statsministern, citera ett par rader af professor Odelstierna i en skrifvelse, som jag har i min hand, då han icke ger sig ut på några vida vidder, om hvilka meningarna naturligtvis äro delade hos sakkunniga, men där han just vädjar till det praktiska omdömet och skrifver:

»Jag för min del tror ej, att någon enda af de malmfältägare, som hafva insikt i järnhandteringen och i hvad rörer dess utsikt till att om 25 år finna billiga malmer, kan hafva panna med sitt hedersord bekräfta, att han tror på, att den i den kungl. propositionen nämnda medelnettovinsten kommer att belöpa sig till blott 3 kronor per ton.»

Det förefaller mig, att man skulle kunna fästa något afseende vid ett sådant uttalande. Statsutskottet förklarar själf, att det anser, att det är sannolikare, att det sker icke blott en stegring från hvad nu ligger som utgångspunkt, nämligen dessa 3 kronor, utan sedan ytterligare stegring från den medelsiffrå, som man får fram på 1920-talet. När man har ett sådant uttalande, synes det mig, att man så godt först som sist kunde *afskrifva* den där 3-kronors-siffran, såsom egentligen blott ägnad att vilseleda och framställa saken i sådan dager, som om vi här rörde oss i afseende på hvad bolagen skulle få, med någorlunda öfverkomliga, rimliga siffror. Jag vågar tro, att det icke förhåller sig så, utan att vi i själfva verket skola komma att stå just i den situation, som i min motion framhållits. När inlösningstiden är inne, då äro malmpriserna uppe på en sådan höjd, att någon statsinlösning på grundvalen af det här gjorda aftalet *icke kan komma till stånd*.

Hufvudinvändningen mot, att man skulle fixera något belopp nu, ligger emellertid icke så mycket på dessa kalkylers område, utan anföres af statsutskottet, när det yttrar:

»Det synes ej heller vara mer än rättvist, att, d'ärendomen stigit i värde, de enskilda delägarne i densamma erhålla en häremot svarande högre ersättning.»

Det vill säga meningen är den, att hvarje fixering af beloppet nu skulle strida mot själfva rättvisans princip. Det är en inkräkting i äganderätten efter åtskilligas förmenande, som man

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

här skulle göra sig skyldig till. Ja, därvid skulle jag vilja svara med den motfrågan: kan det verkligen vara rättvist, att 1890-talets Sverige har haft i sin hand att föreskrifva för oberäkneliga tider framåt, att vissa stora naturtillgångar, som samhället hade i sin ägo, skulle öfverlämnas åt enskilda till exploatering utan alla gränser? Det förefaller mig rent orimligt, att en sådan sats skulle kunna drivas. Det är visserligen sant, att ännu den kapitalistiska uppfattningen är mycket gällande, att man har rätt att så att säga in infinitum sofva sig till en värdestegring och att staten i det afseendet icke har något att blanda sig i. Men vi hafva dock redan bevittnat, huru det kommer in i Riksdagen motioner om skatt på jordvärdestegring; och hvad är dock sådan värdestegring, som kan inträffa på grund af ett samhälles uppblomstring vid sidan af en liten jordbit, att räkna i jämförelse med de offantliga värden, som det härvidlag är fråga om?

Här är det helt andra slags valutor, som man rör sig med. Och då det nu är fråga om att åstadkomma en uppgörelse, som på det mest tillmötesgående sätt skänker bolaget möjlighet, som det nu icke äger, att genom stor malmutförsel tillgodogöra sig dessa rikedomar under en lång följd af år, en uppgörelse, som möjliggör en ränteafkastning år efter år på ett mångdubbladt belopp af aktiekapitalet, och det föreslår, att, efter det bolaget på detta sätt år efter år mångfaldigt återfått allt hvad det på något sätt kan sägas hafva lagt ut, staten ändå till sist på ett bräde skulle skänka 140 à 150 millioner kronor såsom inlösen för hvad som då återstår — då en sådan uppgörelse föreslås, svarar man, att ändå är det icke nog, det måste finnas »rätt» till att dessa 150 millioner kronor två-, tre- eller fyrdubblas! Det måste finnas möjlighet till, att dessa millioner springa upp till belopp, som göra det praktiskt omöjligt för svenska staten att kunna på den vägen komma fram.

Jag vill erinra dem, som varit något längre med här i kammaren, om ett tillfälle, då en ledamot af denna kammare, hvilken ingalunda var någon socialist, nämligen herr Adolf Hedin, för sin del gentemot en denna bolagsrätts försvarare med indignation strök under, att det finnes en afgörande och fullt ovedersäglig skillnad mellan äganderätten till den rock, som jag bär på mig och som jag sliter ut, och den äganderätt, som ett bolag har till vissa delar af nationens tillgångar. Det kan icke vara rätt att utan vidare öfverföra den privata äganderättssynpunkten från förra fallet till dessa naturtillgångar. Man behöfver heller icke gå långt för att finna motsvarighet till dessa inskränkningar i, dessa principiella afvikelser från det eljest gällande äganderättsbegreppet, hvilka i detta fall gjorts. Vår trävaruindustri är med full rätt underkastad inskränkningar, visserligen små, men principiellt likställda med hvad här är på tal. Dessa inskränkningar grunda sig på, att det allmänna intresset måste gå före det en-

skilda. Mot detta hjälper det icke att åberopa sig därpå, att på 1890-talet voro svenska regeringen och Riksdagen så litet förutseende, att de utan att i minsta mån tänka på hvad de gjorde skänkte bort till evärdlig tid en egendom, hvilkens värde först sedan kom i dagen. Under sådana förhållanden har staten rätt att söka åstadkomma en uppgörelse, hvilken icke endast inskränker sig till den hälft, hvarom här så mycket talats, men lämnar den andra hälften åt den ovissa framtiden, utan som verkligen kan omfatta *det hela*, ty först på denna helhetens grund tror jag, att vi hafva rätt att göra ett sådant aftal.

Det är klart, att man sedan anför såsom ett hufvudargument, att hela uppgörelsen skulle gå om intet, om icke detta nu tages, och vi hafva äfven hört hans excellens statsministern med stor bestämdhet förklara, att det efter hans uppfattning helt säkert är frågans död, om detta anbud icke af Riksdagen nu antages. Ja, jag må säga, detta är dock något mycket. Skola vi vara reducerade därhän, att svenska statsmakterna icke skola kunna sakligt pröfva en fråga i och för sig, sådan som den föreligger? Om Riksdagen tydligt och klart ser, att det finnes starka och bindande skäl för att komplettera ett aftal i en punkt, såsom jag nu föreslagit, skall detta icke kunna ske därför, att en grupp bolagsmän försäkra, att de icke vilja gå med på den saken? Stå vi då fullkomligt rättslösa och värnlösa gentemot hvad som dekreteras af en bolagsstämma? Jag tror icke, att vi kommit därhän, utan att vi böra ihågkomma, att här gäller det, huru *Andra Kammarcn* vill fatta sitt beslut, och *sedan* blir det bolagets sak att reflektera på, om det vill gå med på de villkor, som af Andra Kammarcn föreskrifvits, eller icke.

Jag har redan visat, huru billiga, huru ytterst generösa och gentila, om jag så får säga, dessa villkor i själfva verket äro gentemot bolaget, huru det gifves bolaget en möjlighet, som det nuvarande kontraktet icke medgifver, att ofantligt mycket mera utnyttja och exploatera sina stora tillgångar där uppe och låta en stor, ständigt sig ökande guldström flyta in i bolagets fickor. Allt hvad vi här begära är, att detta skall få fortgå, men att det skall finnas en *gräns*, en högsta punkt, öfver hvilken inlösningssumman icke får sättas, ty det skulle eljest medföra, att det icke blefve någon inlösen. Skulle verkligen bolagsmännen, när de hafva ett sådant fördelaktigt anbud liggande färdigt, icke vilja reflektera därpå? Ja, jag må, trots de försäkringar, som här offentlig och enskildt gifvits, säga, att detta är endast skrämskott.

Har man icke också skäl att fråga, om ett svenskt bolag, hvars ledande män fått mottaga så mycken erkänsla för sitt ingripande i de tvifvelaktiga förhållanden, som rådde där uppe, verkligen skulle vilja taga på sitt ansvar att i förtreten öfver att det fogats ett villkor till dem, om hvilka man förut var ense, helt och hållet tillbakavisa detta? Eller skulle man till och med,

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.*
(Forts.)

Angående
vissa malms-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)

hvarom det också talats, upplösa den sammanslutning, som skulle betrygga, att aktierna icke gå till utlandet, eller kanske direkt själfva kasta aktierna på utländska händer och därigenom framtvinga intervention från andra makter? Jag må säga, jag tror icke för min del så illa om dessa ledande män i Grängesbergsbolaget, dessa representanter för solid svensk förmögenhet, hvilka helt visst äro de bestämmande i detta bolag, att de skulle vara villiga att på detta sätt sätta internationella kapitalistiska intressen framför hvarje hänsyn i öfrigt till det fosterlands intresse, som de dock fått åtnjuta så mycket godt af, och som nu bjuder dem, äfven med detta villkor, en synnerligen förmånlig och hederlig uppgörelse.

Det är emellertid nog möjligt, att Kungl. Maj:ts förslag till uppgörelse kan komma att blifva antaget efter alla de starka påtryckningar, som gjorts, och efter alla framställningarna om dess fördelar med förbigående likväl af en och annan olägenhet. Jag erinrar beträffaande sådana om det faktum, att herr statsministern, då han talade om Svappavaara, icke det minsta berörde det förhållande, att enligt 1901 års Riksdags beslut Svappavaara skulle äga förmånsrätt till frakt *näst efter* Grängesbergsbolagets 1,200,000 ton. Om så är förhållandet, synes det mig vara ett ganska besynnerligt resonemang, att man nu icke skall taga någon hänsyn till ett sådant af Riksdagen gifvet ord, utan gifva en faktisk monopolställning åt ett annat bolag, så att det tager järnvägens hela trafikförmåga i anspråk, och så endast förklarar helt nonchalant, att den andra saken skola vi tala om i ett annat sammanhang. Jag tviflar på, att detta kan anses vara, såsom det bör vara. Men, som sagdt, trots alla dessa invändningar och betänkligheter, är det nog möjligt, att här i Andra Kammaren denna inlösning, för hvilken herr statsministern så varmt och skickligt gick i elden, nu drifves igenom. Jag må dock erinra kammarens ledamöter därom, att herrarne hafva ansvar för, huru det kommer att ställa sig också när den tid är inne, att det börjar blifva tal om, huruvida den andra hälften skall öfverflyttas i statens hand eller icke. Det är min tröst, att det i så fall förvisso blir *hårdare händer* än våra, som komma att taga hand om, att denna uppgörelse, som Riksdagens majoritet år 1907 beviljade, *icke* blifver fullföljd till det svindlande belopp, hvarom här faktiskt är fråga.

Jag vill erinra om några rader ur en broschyr, som visserligen hans excellens herr statsministern nyss ref ned för några felaktiga sifferuppgifter. Men det jag tänker anföra tror jag står oberördt däraf, nämligen hvad den varme fosterlandsvännen Adelsköld i sina slutord skrifver: »Denna fråga är den ödesdigraste och betydelsefullaste, som förelegat Riksdagen till afgörande sedan 1809. Ty som den nu afgöres, blir detta bestån-

dande för framtiden, vare sig det blir till skada eller till gagn för fäderneslandet.

Tiden är nämligen icke sådan som förr, då konung Karl XI, sedan frikostiga regenter till gunstlingar bortskänkt eller förlänat rikets domäner, och en rik och därigenom öfvermäktig adel blef dominerande, under det att de öfriga folkmassorna dignade under skatter och gärdar och fäderneslandet bringats i fara, ordnade saken på sitt bekanta kraftiga sätt genom en reduktion».

Jag tror tvärtom, att antages nu detta förslag, *framtvingar* man med nödvändighet tanken på att gå hårdare fram än till den ytterst generösa uppgörelse, hvarom i dag är fråga: då framtvingar med nödvändighet af denna plutokrati, som genom en sådan monopolställning blifver dominerande i stora områden af vårt land, att mot densamma kommer att resas krafvet på en reduktion; och då blir det icke tal om hvarken 10-tals millioner om året eller 150 millioner på ett bräde.

Äfven med tanke på den utsikten, liksom ur synpunkten af en från alla sidor antaglig, honett och god uppgörelse, har man ingen anledning att motsätta sig det tillägg i § 9, som af reservanterna föreslagits. Man har all anledning att tänka på framtiden och att tillse, att en uppgörelse åstadkommes, som verkligen bringar dessa nationella skatter öfver i nationens ägo. Och må man icke låta sig föreskrifvas utifrån sådana villkor, hvaraf skulle framgå, att i själfva verket Grängesbergssuppgörelsens öde icke afgjordes af Riksdagens Andra Kammare, af svenska folkets representanter, utan på en bolagsstämma mellan Grängesbergsbolagets aktieägare!

Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Blomberg, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Christiernson, Thorsson, Lindqvist, Larsson* i Västerås och *Karlsson* i Fjäl.

Herr Ekman i Mo gård: Herr talman, mina herrar! Det är icke endast ur den synpunkten, att det torde vara lämpligt, att någon af dem, som inom statsutskottet biträdt det beslut, hvartill utskottets majoritet kommit, uttalar sig i den föreliggande frågan, som jag begärt ordet, utan jag har därtill haft äfven ett annat skäl. Ehuru jag icke har någon som helst förbindelse med det bolag, som det här gäller, står jag dock i förbindelse med andra till vårt lands handel och industri hörande företag, och det är därför jag funnit mig föranlåten att yttra något beträffande åtskilligt, som under debatten förekommit.

Debatten har dragit långt ut på tiden, och, huru lockande det än skulle vara att bemöta en hel del af hvad som därunder förekommit från motståndarnes sida, skall jag endast inskränka mig till att söka fullfölja hvad herr vice talmannen uttalade så-

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

som varande något önskvärdt. Herr vice talmannen yttrade nämligen, att det vore synnerligen önskvärdt, om man kunde väga fördelarna och nackdelarna af denna öfverenskommelse mot hvarandra för att komma till det resultat, hvartill utskottet kommit. Herr vice talmannen gjorde ett sådant försök och kom icke till det resultatet. Jag vågar draga den slutsatsen af hvad han här ledde oss in på, att herr vice talmannen erkänner som en god princip för hvarje affärsöfverenskommelse, att den skall innebära fördelar för bägge parterna. Lättheten att åstadkomma en öfverenskommelse stiger säkerligen i samma mån, som dessa fördelar äro väl afvägda. Nu ansåg herr vice talmannen fördelarna vara så afgjordt på bolagets sida, att man borde stipulera starkare villkor, innan staten inginge på denna öfverenskommelse.

Herr statsministern har redan tidigare här pekat på, hvad öfverenskommelsen egentligen afser. Det är, att Grängesbergsbolaget till staten afstår utan någon som helst annan ersättning än den som ligger i de särskilda villkoren, till hvilka jag sedan skall återkomma, afstår med full äganderätt Mertainen och Ekströmsberg m. fl. grufegendomar och dispositionsrätten till Luossavaara och hälften af bolagets öfriga grufegendom, d. v. s. Kiruna och Gellivare. Obestridligt är väl dock, att detta från bolagets sida är betydande uppoffringar, och lika obestridligt torde det också vara, att hvad bolaget afstår är dess rättmätiga egendom. Ingen har heller, icke ens de, som här velat bestrida, att statsutskottets uppfattning i frågan är riktig, ha påyrkat, att den pågående processen icke skulle efterskänkas till bolaget.

Hvad är det då staten ger efter på till gengäld för de fördelar bolaget bereder staten? Det är med undantag af nedläggandet af processen, vid hvilken jag icke torde behöfva uppehålla mig, att staten afstår från rätten att ålägga exporttull under den tid öfverenskommelsen varar, att staten förbinder sig att icke pålägga någon som helst beskattning på detta bolag utöfver hvad andra bolag, som därmed kunna jämföras, få vidkännas, och slutligen att staten förbinder sig att icke under den tid öfverenskommelsen varar höja fraktkostnaden å bolagets produkter.

Hvad först frågan om exporttull beträffar, har statsministern redan under debatten anfört, att denna har en så pass stor betydelse för bolaget och att det medlet blifvit utnyttjad gentemot bolaget i detta fall för att åstadkomma de utomordentligt stora fördelar, som bolaget genom afstående af så stor del af sin egendom nu skulle lämna staten. Ändå drager man i betänkande, om staten skulle afhända sig detta medel, därför att man tillmäter det en stor betydelse vid kommande traktatsunderhandlingar. Herr Sjö har särskildt under debatten åberopat en auktoritet, som förklarade, att detta vapen vid de senaste traktatsunderhandlingarna med Tyskland var af allra största betydelse. Jag har en annan uppfattning i denna fråga än herr Sjö, och jag kan också

åberopa mig på en auktoritet, hvilken jag tillmäter en lika stor betydelse, som herr Sjö tillmätt sin. Men då den ärade talaren anförde hvad statssekreteraren Posadowsky i tyska riksdagen yttrat kort efter det traktatsunderhandlingarna med Sverige blifvit träffade, får jag säga, det jag tror, att, om herr Sjö läst referatet af yttrandet i dess helhet, han skulle finna, att Posadowsky endast sagt detsamma, som herr statsministern beträffande Sverige pekade på, nämligen att Tyskland med stöd af den goda tulltaxa det för närvarande är i besittning af skulle kunde vända sig med större kraft mot Sverige. Och därför är det riktigt, att, om vi nu få en reviderad tulltaxa, vi däri ha ett mycket kraftigare medel i vår hand än i rätten att pålägga exporttull, af hvilken vi säkerligen aldrig skulle begagna oss.

*Angående
vissa malm-
fält i Norr-
botten.
(Forts.)*

Hvad den andra frågan beträffar, nämligen att bolagen ej skulle bli utsatta för höjda fraktsatser, torde det väl praktiskt sedt i alla fall icke kunna betraktas som en fördel för bolagen. Vi känna nog litet hvar, att tendensen ingalunda går mot en höjning i fraktsatserna, men väl framställas från alla håll anspråk på en lindring härutinnan, anspråk, som i många fall efterkommas. Jag anser därför den delen af öfverenskommelsen icke innebära någon som helst fördel för bolagen annat än i så måtto, att den kontraherande parten, med hvilken bolagen skulle träffa öfverenskommelse, eljest har makt att ålägga högre fraktsatser, och man må icke förvåna sig öfver, att bolagen icke vilja åt den andre kontrahenten inrymma en sådan extra makt, sedan öfverenskommelsen kommit till stånd.

Hvad slutligen frågan om att bolagen icke kunna påläggas någon extra beskattning utöfver den, som för hvarje annat likställt företag kommer att tillämpas, angår, så synes mig äfven detta villkor fullt rimligt, just därför att staten äfven på detta område sitter inne med makten.

Enligt min uppfattning, och jag tror icke, att någon affärsman kan se saken på annat sätt, äro fördelarna obestriddigen på statens sida, och enda förklaringen till att bolagen trots detta ingått på uppgörelsen synes mig vara den starkare ställning staten gentemot bolagen just genom sin makt haft, under det underhandlingarna härom förts.

Nu säger man: vi vilja icke acceptera denna öfverenskommelse, vi vilja ytterligare fordra, att bolagen redan nu skola ingå på att fastställa en köpeskilling, som icke må öfverskridas, då de 25 åren gått till ända och inlösningstiden är inne, och detta, ehuru flera af dem, som uppställa denna fordran, anse, att tillräcklig undersökning beträffande malmkvantiteten ännu icke föreligger. Kan det vara rimligt, att, sedan bolagen afhändt sig mera än hälften af sin egendom utan ersättning, man också skall fordra, att de skola vara beredda att för den andra hälften, om hvars verkliga värde man icke har någon kännedom, fixera en

lösepenning, som vi här skulle kunna bestämma? Jag vågar tro, att detta är någonting orimligt, och jag tillåter mig uttala den mening, att denna reservation fullständigt sammanfaller med herr Sjös, d. v. s. min bestämda öfvertygelse är, att bolagen icke, lika litet som öfver hufvud taget något affärsmässigt skött företag, skulle kunna ingå på en sådan öfverenskommelse. Skulle under sådana förhållanden Andra Kammaren finna med sin fördel förenligt att bifalla denna reservation, blir därför resultatet det-samma som att ingen uppgörelse kommer till stånd.

Jag vågar icke påtaga mig ansvaret för att med min röst hafva bidragit till att denna öfverenskommelse faller, och jag är öfvertygad om, att, därest detta skulle ske, de, som efter oss få med frågan att göra, skola hafva svårt för att förstå, hur vi verkligen kunde handla så, som vi gjort. Jag anhåller, herr tal-man, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Med herr Ekman i Mo gård instämde herrar *Persson i Täll-berg, Ahlstrand, Starbäck, Vahlquist, Mallmin, Bosson, Wiklund, Hammarlund* och *Odqvist*.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågakvarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 13.

Afgäfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *O. G. Erikson* i Öfra Odensvi, n:o 274, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.;

herr *K. E. O. Kjellberg*, n:o 275, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid statens järnvägar m. m.; och

herr *A. Jonsson* i Lycksele, n:o 276, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag dels för ytterligare undersökningar angående den s. k. inlandsbanan, dels ock för byggnad af statsbana från Östersund till Ströms vattudal.

Dessa motioner bordlades på begäran.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,13 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.